

הן העדים חייבים לשלם. פירוש, אבל לא זה שהוליא הממון על ידן, כיון שהוא אינו מודה ואין העדים נאמנים עליו, דכיון שהגידו מתחילה שזו אינם יכולים לחזור ולהגיד בענין אחר, אבל לגבי עצמן נאמנים לחייב נפשו. וכ"כ הטור בשם הרא"ש [בתשובות כלל ג"ח סי' ר'] צהדיא סימן מ"ו סעיף

ל"ד, והמחבר כתב כן שם בסוף סעיף ל"ו ובסימן כ"ט סעיף ג' ע"ש:
טו בדלעיל סימן כ"ט. כ"ל:
י ובדלעיל סימן ל"ח. עמ"ש מזה בדרכי משה שם וגם בפרישה בסעיף ה':

סימן לג סעיף א' או חוץ מאוהב ושונא שכשרים להעיד בו. הטעם, דנעדות, המעשה כאשר היה לפניו הוא מעיד, ולא חשדין ליה שיטנה בכיוון שנציל אהבתו או שנאמתו. משא"כ נדון שמולה בסכנה, והמחשבה נשמתה מחמת אהבתו או שנאמתו אפילו בלא כוונת רשע, וכמו שכתב לעיל סימן ז' [סעיף ד'] ע"ש:

והעדים מודים שהעידו שקר ה"ה העדים חייבים לשלם יוכל לעיל סימן כ"ט סעיף ג' יוכל לקמן סימן ל"ח.

סימן לג

פסולי עדות מחמת קורבה ואשה ועבר.

ובו י"ח סעיפים

א כל הפסולים לדון פסולים להעיד א' חוץ למאוהב וי' ושונא שכשרים להעיד אף על פי שפסולין לדון.

ציונים ומקורות ה' נמוקי יוסף ב"ק כ"ד ע"א מרפי הרי"ף בשם הרא"ה. (3) במהדורת של"ח: כ"ב. ובמהדורת הבאה"ג תוקן: כ"ט. ראה סמ"ע סק"ט.

הג"ה. ולע"ד לכאורה נראה ראה לדברי המוספות, מהא דאמרין בסנהדרין פרק זה דורר דף כ"ט ע"א, מנין שאין טוענים למסית, מנחם הקדמוני, דאמר ר' שמלאי הרצה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען, ומפני מה לא טען לו הקצ"ה, לפי שלא טען הוא, מאי היה ליה למימר, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, עכ"ל. וטעם דאמרין אין שלח לדבר עזירה, הוא נמני משום אומה טענה דדברי הרב כו', ואי חייבא דדדיני שמים חייב, הא החס דיני שמים הוא, וא"כ לא היה מועיל הטענה דדברי הרב נגד הקצ"ה, משום דיני שמים הוא*.

תומים סק"ב

ואע"ג דאיתא במדרש רבה [בראשית כ' ד'] שדנו אותו בסנהדרין של ע"א, מ"מ דין שמים הוא, אלא ודאי אין שלח לדבר עזירה אפילו דיני שמים. ויש לדחות בדוחק ודו"ק. ועיין לקמן סימן מ"ח [סק"ט]: ד' העדים חייבים לשלם.

פירוש אבל לא זה שהוליא הממון על ידן, כיון שהוא אינו מודה ואין העדים יוכלו לחזור ולהגיד בענין אחר, אבל לגבי עצמן נאמנים לחייב נפשו, עכ"ל סמ"ע [סק"ח]. ובהכי איירי הנמוקי יוסף [המובא בציונים אות ה'] בשם הרא"ה. ודלא ככ"י [סעיף כ"ו] ע"ש. וכ"כ הרמב"ן להדיא דיני גרמי שלו, והבאמו לקמן סימן ל"ח [סק"א קושא ד']. והיכא שיש מביעה לאחד עם ג', וא' נעשה צ"ד וי' נעשו עדים, אם מודים אחר כך צריכין להחזיר המעות אף שאומרים שנדין לקחו ממנו שהוא חייב להם, * כן פסק מהרש"ל ב"ש"ש ד"ק פרק ד' סי' י"ח:

אורים סק"ט קצוה"ח סק"ב שנהמ"ש סק"ג

מורי זהב

דשונא הוא פסול, [ולדבריו לא היו יכולין לדון דיני נפשות מפני הרוג ונרבע ק"ל. ובספר בני שמואל רצה לדייק מזה דשונא גדול כזה כו"ע מורד דפסול, וליתא. גם הוא כתב למאי דפירשו [התוס' יבמות כ"ה ע"א ד"ה הוא] משום טריפה, אפשר דכל שונא כשר, ע"ש. ע"כ מההרש"ק:

ביאור הגר"א

סימן לג סעיף א' א. כל הפסולים. מזה מ"ט [ע"ב] ויש שכשר להעיד, ולא אשכחן בגמ' אלא קומא באת מעיניו ואליצא דר"מ, נמלא דלרנן כל הפסולים כו':

והמחשבה נשמתה מחמת אהבה או שנאה, סמ"ע [סק"א].

פתחי תשובה

אם נמצא שיש לזה העד צד הנאה בעדות זו אפילו בדרך רחוקה כו' ע"ש, רצ"ע: ב. ושונא. כתב הכנה"ג בהגה"ט אות ד' וז"ל, אי לאו דמסתפינא היה אמינא דשונא גמור שהוא לו כאחד מן הרודפים ומבקש להתנקם ממנו פסול להעיד. רש"ל ז"ל בתשובה סימן ל"ג והרמ"א ז"ל סימן י"ב [באד"ה וז"ל העדות]. וכן יש ללמוד מדברי התוס' פ"ק דמכות ו' ע"א בר"ה אלא מעתה הרוג יציל, וכמ"ש בספר בני שמואל. ואפשר שיהיה זה דעת מהריב"ל ס"א סימן (מ"א) [ל"ט] והרש"ם בחלק יו"ד סימן ק"א [ר"ה וכוה] שפסלו את השונא להעיד, ותמחו עליהם משפט צדק ח"א סימן ע"ה והר"ש הלוי סימן ט"ז כו', עכ"ל. ועיין בתשובות כנסת יחזקאל סי' פ"ט שהביא תשובת רש"ל הג"ל והאריך לסתור דבריו, ושגם בתשובת מהר"ט [ח"ב חו"מ ד"ה ומציען] סימן פ' כתב ג"כ דאף שונא גדול כשר. וראייתו מן המרדכי והג"א [שהובא לקמן סעיף ט"ז בהג"ה. עיין באר היטב שם [סק"ג]] דאין לך שונא גדול מן הנרצח ע"ש עור. גם בתומים [סק"ב] האריך בדברי רש"ל הנזכר, ומסיק דאין לו ראייה ברורה מש"ס ואין לחדש דין מסבא ע"ש. ועיין בתשובות מים חיים [ח"ד] סימן א' וב', ועיין מה שכתבתי לקמן סוף סימן ל"ה:

חידושי רעק"א

ש"ך שם. ואי חייבא דדיני שמים חייב שליח לדבר עזירה, הא החס הנחש דיני שמים הוא, ואם כן לא היה מועיל הטענה דדברי הרב נגד הקצ"ה, משום דיני שמים הוא. כ"כ, חמיה הא מסיק שם הגמ' בקידושין דלא מצינו זה נהנה זה חייב. והכי נמי הנחש לא נהנה, ואמאי חייב הנחש, וז"ע:

חתם סופר

סימן לג מחבר סעיף א'. מאוהב ושונא. כ"כ, עיין תשובת רש"ל סימן ל"ג, יש שונא מוחלט שפסול להעיד. ונלע"ד שמשמע קלח כן מחמת נשים שפסולות לעדות אשה [יבמות ק"ו ט"א]:

באר הגולה

סימן לג סעיף א' א. ממשנה נדה דף מ"ט ע"ב. ב. משנה סנהדרין דף כ"ז ע"ב וכרנן. כ'. [הטעם דנעדות, מעידים המעשה שראו, ולא חשדין שנציל אהבה או שנאה ישנו מה שראו. מה שא"כ נדון שמולה בסכנה, והמחשבה נשמתה מחמת אהבה או שנאה, סמ"ע [סק"א].

סימן לג סעיף א' א. חוץ מאוהב כו'. כתב הכנה"ג בהגה"ט אות ב' וז"ל, משרתי הבית כשרים להעיד. הרב"ז ח"א סי' צ"ו [בדפוס סדילקאב הוא בח"ד סוף סי' נ"ו [אלף ק"ח]], וכתב שם הטעם, דלא יחא משרת הבית גדול מאוהב שהוא כשר, אבל הרב"ז ז"ל עצמו בח"ב סימן כ"ד [בדפוס הג"ל הוא בח"א סי' ש"ב] כתב, דנוגעים בעדות הם, עכ"ל. ועיין בתומים [סק"א] שמצא ראייה מדברי הרמב"ם פ"ד מהלכות גזילה דין ד', דשכירו ולקטו כשרים להעיד, וסיים דזהו ראייה שאין עליו תשובה וכן עמא דבר, ע"ש. ולע"ד איני יודע מה צורך לפלפל בזה ואין אפשר לפסוק בדרך כלל בענין זה, דהדבר פשוט שזה תלוי לפי ראות עיני הדיין אם יש להמשרת צד הנאה בעדות זו או לא, וכמו שכתב הרמב"ם [בפס"ז מערות ה"ד] שהובא בשו"ע לקמן סימן ל"ז סעיף כ"א, דברים אלו תלויים בדעת הדיין ועוצם בינתו כו', ויעמיק לראות אם ימצא לזה העד צד הנאה בעדות זו אפילו בדרך רחוקה ונפלאה הרי זה לא יעיד בה כו'. וכן מבואר להדיא בהרד"ב שם, שכתב דיש לפסול עדות נערי של שמעון על הקדושין כי הם נוגעים בעדות, דניחא להו שתהא בתו של ראובן אשת שמעון אדונם, לפי שראובן עשיר, ויש לדיין להעמיק לדעת

אמרי ברוך

סימן לב ש"ך סק"ג הג"ה כו'. לכאורה נראה ראייה. כ"כ, י"ל דשאלני גבי נחש שלא היה על הנחש שם משלח לומר שלוחו של אדם כמותו [והיינו] דיני שמים, וכי הסתם הנחש היה לכוון שחאלל חוה להנחש עצמו, והנחש היה כיועץ בדבר. וחילוק מה נשמע ממה שכתב המגן אברהם בסמ"ט ע"ו סק"ט:

דגול מרבה

סימן ל"ב ש"ך סק"ג. נראה ראייה לדברי התוס' וכו'. נע"ג, ועיין שם בתוס' ותראה שאין מזה ראייה.

עין חידושי
הנהגות לשור
אות ב'

סעיף ב' [לשון הטור סעיף ב' ג'] אלו הן הפסולים, מהן מחמת קורבה, ומהן מחמת עזירה, ומהן מחמת שאינן מתנהגין בדרך ישוב העולם, ומהן מחמת *קטנות, ומהן מחמת ריעותא שנגופס, ומהם מחמת שיש להם נד הנאה בדבר. ואלו הן הפסולים מחמת קורבה האב פסול לבנו כו', עיין שם:

בן האחים זה עם זה כו'. המחבר נמשך בזה הסימן אחר לשון הרמב"ם שכתב כן (פ"ג) [בפיר"ג] להלכות עדות [ה"ג ואילן]. והתחילו בזה ובניהן משום דהן הן הפסולים המפורשים נהד"א נמורה דכתיב [דברים כ"ד ט"ז] לא יוממו אבות על בנים, ולא אבטרין לגופה שהרי כבר כתיב [שם] איש בחטאו יוממו, דרשו רז"ל [סנהדרין כ"ז ע"ב] לא יוממו האבות בעדות בנים קאמר, וכן איפכא. ומדכתיב אבות על בנים לשון רבים, דרשו חז"ל [שם כ"ח ע"א] דמיידי בשני אחין עם בניהן, דננינו של אח זה יהיו פסולים להלח השני ולבניו, דאם לא כן לא יוממו האב על הבן מיבעי ליה. ועוד דרשו מפורא דהאי קרא, עדות שאר קרובים שמונה המחבר והולך, וכמו שכתבתי לשון הגמ' בפרישה ריש סימן זה ע"ש ודו"ק: ג' ואצ"ל שלישי בשני. אע"ג דאין נרץ לומר הוא, מ"מ כתבו, דלא תימא שאני שלישי בראשון דאחפליג ג' דרש בינייהו, משא"כ שלישי בשני דאחפליג נחד דרש. וזוה מיושב ג"כ האין נרץ לומר שני בראשון דכתב המחבר אחר זה, משום דהוא אחפליג דרש יותר משני בשני, וק"ל:

ו' לפיכך האב עם בן בנו פסול ועם בן בנו כו' עד מפני שהאב

ב' אלו הם הפסולים ^(ה') האחים זה עם זה בין מן האם בין מן האב 'הרי הם ראשון בראשון ובניהם זה עם זה שני בשני ובניו בניהם זה עם זה שלישי בשלישי 'ולעולם שלישי בראשון כשר ^(ה') ואין צריך לומר שלישי בשני 'אבל שני בשני ואין צריך לומר שני בראשון שניהם פסולים ^(ה') לפיכך האב עם בן בנו פסול 'ועם בן בן בנו שהוא רביעי ממנו כשר מפני שהוא שלישי בראשון ^(ה') מפני שאב ובנו ראשון בראשון כמו אח ואחיו וכן הדרך בנקבות כיצד שתי אחיות או ^(ה') אח ואחותו בין מן האב בין מן האם הרי הם ראשון בראשון בניהם בין זכרים בין נקבות שני בשני בני בניהם או בנות בנותיהם שלישי בשלישי ^(ה') וי"א דשלישי בראשון פסול.

ציונים ומקורות סימן לג (ה) לשון הרמב"ם פ"ג מעדות דין ג' (ג) טור סעיף ו' בשם ר"מ ב"ב קכ"ט ע"א ד"ה א', סנהדרין כ"ח ע"א ד"ה רב. סימן לג ו' בכל הדפוסים הראשונים הוא כפי הנדפס כאן. הסמ"ע שינה את מיקום קטע זה והכניסו לעיל: לפיכך האב עם בן בנו פסול מפני שאב ובנו ראשון בראשון כמו אח ואחיו ועם בן בנו שהוא רביעי ממנו כשר מפני שהוא שלישי בראשון וכן הדרך בנקבות כו'. עיין סמ"ע סק"ד.

ובנו כו'. נראה דל"ל מהופך והכי גרסין, לפיכך האב עם בן בנו פסול, מפני שהאב ובנו ראשון בראשון, כמו אח ואחיו. ועם בן בן בנו כו'. והשתא א"ש לשון לפיכך, והכי קאמר, כיון דפסלינן קורבה ראשון בשני לפיכך גם אב ובן בנו פסולים, מפני שיש בהן ג"כ קורבה שני בראשון. וגם לגירסא זו הוה ליה מילתא [ו]טעמא נד"ו, ועל דרך זה אימא ג"כ ברמב"ם [פ"ג מעדות ה"ה] ע"ש, וק"ל: ה' וי"א דשלישי בראשון פסול. גם בגמ' [סנהדרין כ"ח ע"א] יש פלוגתא בזה, ומאן דפסליה ליתף לה ג"כ מיתור הוי"ו דובנים לא יוממו כו'. אלא שהפוסקים [עיין ב"י סעיף ג'] מחולקים אליהם דאיתו מ"ד אס פסולו מדאורייתא או מדרבנן, ויחזיק דו"ו דרש לאסמכתא. משא"כ נשאר כל הפסולים דנלמדו מיתורים דמיוצא שלימות, וזה שכתב מור"ם נהג"ה ד"א דאיתו פסול רק מדרבנן, פירוש, אפילו למאן דפסליה. אצל הר"ף [ב"ב נ"ז ע"ב וסנהדרין ו' ע"ב מדפי הר"ף] והרמב"ם [פ"ג מעדות ה"ד] דפסקו כמ"ד בגמרא דג' בראשון הוא כשר, כשר לגמרי קאמר, אפילו מדרבנן. ועיין בדרישה שם כחנני כלל הדברים וטעמם. והוכחתי מדבריהם שגם באני אבי אשתו או אבי אמה פליגי, דלח"א הנ"ל והיא דעת ר"ת נמוס' שם וסיעתו פסולין המה זה לזה. ולדעה

קמיימא והיא דעת הר"ף והרמב"ם, הם כשרים. ועמ"ש מזה עוד בסמוך ס"ק [ט"ז ע"א]:

טורי זהב

באבא דאבא מכשיר מר בר רב אשי [וכן משמע מלשון הרא"ש שכתב שם פ"ח סי' כ"ג וז"ל] פירש רשב"ם [שם ד"ה וליה] וכל יוצאי יריכו פסולין עד סוף כל הדורות. ומילתא דתמיה היא דאף באבא דאבא מכשיר מר בר רב אשי ואנן ניקום ונפסול עד דור רביעי, וכן משמע לשון הר"ף [סנהדרין שם, וב"ב נ"ז ע"ב מדפי הר"ף] שכתב, סבר מר בר רב אשי דאבא דאבא הוא ראשון בשלישי ומשור"ה מכשיר ביה, ולית הילכתא כוותיה דאב ובנו ראשון [בראשון הוא] והו"ל אבא דאבא ראשון בשני. ודברי ה"ג ור"ת בראשון בשלישי כתבתי פרק זה בורר [סנהדרין פ"ג סי' י"ח], עכ"ל. הרי לך דאפילו דור רביעי לא כשר אלא להר"ף, אבל לר"ת פסולים. וג"ל דלר"ת הוי טעותא דמר בר רב אשי בזה דהיה סבור איפליג דרש כשר ומש"ה כשר באבא דאבא, ולית הילכתא כוותיה, דלא מהני סבורא דאיתפליג דרש אלא לענין קורבה שמצד חיתון, כגון לאשת שלישי בראשון, כמ"ש הטור אח"כ [סעיף י"ז] בשם ר"ת, אבל בקורבה מצד עצמו לא, א"כ נמצא התלמוד דס"ל דלית הילכתא כוותיה ואיפליג דרש בזה לאו מילתא, ממילא אפילו בדור רביעי פסול כיון שהוא ראשון בשלישי. ואף דלסמ"ג כשר בדור רביעי אפילו לר"ת, מ"מ נראה להחמיר כהטור ע"פ אביו ^[1234567 n"m] הרא"ש דשלישי בראשון פסול אפילו בכך [בין בנו]:

באר הגולה

סעיף ב' ג'. לשון הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות עדות [ד"ן ג']. ד. ממסקנת הגמ' דלית הלכתא כמר נר רב אשי צ"צ דף קכ"ט ע"א. וכמו שכתבו גם הר"ף [נ"ז ע"ב מדפי הר"ף] והלא"ש שם [פ"ח סי' כ"ג]. ה. כרנא שם [ב"ב], וכן פסקו הר"ף [שם] * והרמב"ם [שם ד"ן ג']. משנה סנהדרין שם [וכ"ז ע"ב] וילף לה מקראי שם ריש דף כ"ח. ו. מסקנת הגמרא צ"צ שם. ח. כפירוש [דהרמב"ם, וכן ברי"ף ב"ב שם וסנהדרין ו' ע"ב מדפי הר"ף] שם [ב"ב] וכמו שפסק [שם ד"ן ה']. והנ"ל [סעיף ו'] פסול בזה וע"ש. ועיין בתשובות מוהרש"ל סי' פ'. ט. משנה שם בסנהדרין, ושם בגמ' ליתף לה מקרא.

כ"ה בכל
הדפוסים, בד"ד
תכ"ז: והרמב"ם
[שם ד"ה רבא]

ביאור הגר"א

סעיף ב' ב'. בין מן האם בין. שם [בסנהדרין הובא בבא"ה אות ב', ושם בגמ' כ"ח ע"ב] תנא אשוי מן כו'. ג. הרי הם ראשון כו' ובניהם כו' ובני בניהם כו'. שם [ע"א] ואמאי הוה ליה שלישי כו', ואנן שני כו', אי הכי הוה ליה שלישי כו'. ד. ולעולם שלישי כו'. כהנא ממני דסנהדרין [כ"ז ע"ב] כמ"ש שם [כ"ח ע"א] ואנן [שני בשני תנן וכו'] שלישי בראשון לא תנן כו', וצ"ב קכ"ט א' אי לאפוקי מדרבנא כו', וכפירש"ש שם [ד"ה א"ן]: ה. ואצ"ל. דלף לר' אלא [ב"ב קכ"ח ע"א] כשר. וסנהדרין שם אפילו לר' דפסול שלישי בראשון, ור' אכשר כו'. ו. מפני שהאב כו' ועם בן כו'. כפירוש הר"ף בפ"ג דסנהדרין [ו'] ע"ב מדפי הר"ף פירוש קסבר מר כו', ולית הלכתא כו', ע"ש. ז. ועם בן כו'. לאפוקי מפירוש רשב"ם שם [ב"ב קכ"ח ע"א ד"ה וליה]: ח. וכן הדרך בנקבות כיצד כו'. נמנתי' [סנהדרין כ"ז ע"ב] וגמ' שם [כ"ח ע"א] כג"ל: ט. בין זכרים כו'. נגמ' [שם כ"ח ע"ב] (ו) מהו שיעיד אדם בלשון כו' [ועיין רש"י שם ד"ה באשת]: י. וי"א דשלישי. כפירוש מוס' בשם ר"ת שם צ"צ [קכ"ט ע"א ד"ה א"ן] וכר' בסנהדרין [כ"ח ע"א] והנילו [תוס' סנהדרין שם ד"ה רב] ראי' מיושלמי [שם פ"ג ה"ן] כמס"ל בסעיף ג' [בבא"ה אות כ"ה ל']:

ו' ונ"מ לענין עדי קדושים. פירוש, אם קידש בפניהם אשה ואחר כך קיבלה קדושתן מאחר, לזריכה גט מראשון ומהשני: ו' ויש אומרים דקדושי האם נמי אינם פסולים רק מדרבנן. כ"ל. ואפשר דהיינו טעמא, כיון דקדשא כתיב בהדיא אבות, ש"מ דקדק הקדש דוקא אקדשה דהאב. ואע"ג דגמרא [סנהדרין כ"ח

ע"א] קאמר בהדיא דמדכתיב אבות אבות תרי וימני, אם אינו ענין לקדושי האב תנהו לקדושי האם. כ"ל דזהו אסמכתא: ^{ר"ה ט"ז}

הגה וכן ראוי להורות ^(א) ויש אומרים דאינו פסול רק מדרבנן אע"ג דשאר פסולים מדאורייתא ^(א) וי"מ לענין עדי קדושים כמו שנחצה באבן העזר סימן מ"ב (ז"א) וי"א דקדושי האם נמי אינו פסולים ^(א) רק מדרבנן.

ציונים ומקורות (ג) מרדכי פרק א' דנדרים ס"ה ד"ה ד"מ ו'. רמב"ם שם ה"א ד"מ ו'. (2) בד"ר של"ח שג"ג נשמטה המלה: רק. בשם"ו הוסיפו: רק, וכן הוא במהדורות הסמ"ע ראה סק"ז. ובבאה"ג: אלא מדרבנן.

סימן לג סעיף ב' א' וי"א דקדושי האם נמי אינו פסולים אלא מדרבנן. משמע מדברי הר"ב דהיינו אומרים אלו מקילין וס"ל דאינו פסולים אלא מדרבנן, וי"מ ג"כ לענין עדי קדושים. *ולפע"ד זה אינו, דהא על כרחך טעמו של הרמב"ם כמ"ש בכסף משנה פ"ג מהלכות עדות [ה"א] דס"ל שכל מה שאנו דורשים מה"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הוא מדבריהם כו', ע"ש כמ"ס שהאריך קצת בזה, וכ"כ הרשב"א סי' י"ד והביא שם ג"כ תשובות הרשב"א [ח"ב סי' ר"ל], שזהו טעמו של הרמב"ם שהולך לשיטתו שאמר בעיקר השני של ספר מנין המלוות שחזיר, שכל הדברים הנכונים באחת מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן

אינו דאורייתא אלא דרבנן כו'. וכ"כ בעיר שושן [סעיף ב'] שזהו הטעם ד"א. וכן מוכח בודאי דעת הרמב"ם, דאל"כ אין טעם לדבריו למה יהא קדושי האם רק מדבריהם. וכ"כ הרמב"ם ג"כ ברש"י הלכות אישות [ה"ב] שקדושי כסף הם מדבריהם. וכמו שביאר הרמב"ם ע"לנו דבריו כן בתשובתו [פאר הדור סי' קמ"ד] שהביא הרמב"ם בהשגותיו על הרמב"ם במנין המלוות [שרש שני אות ה']. וא"כ פשיטא דאין כוונת הרמב"ם כאן בקדושי האם לומר דמין שהוציאו באחת מה"ג מדות לא יהא בהם דין תורה, שהרי גם בקדושי כסף כתב הרב המגיד ברש"י הלכות אישות [ה"ב], שדעת הרמב"ם שדיו דין תורה לכל דבר, וגם בכסף דיו דין תורה לכל דבר, רק שאין להכניסו בכלל מנין המלוות [הקדמת השרש השני] האריך בזה, והוכיח שדעת הרמב"ם שקדושי כסף וכן כל דבר שנלמד באחת מ"ג מדות דיו דין תורה לכל דבר, רק שאין להכניסו בכלל מנין המלוות. וכן בספר מגילת אסתר שחזיר מה"ר יצחק ליואן על מנין המלוות האריך בזה [בשורש השני] וכתב ככל דברי הרשב"א, ודבריהם נכונים ומוכרחים. וכ"כ בכסף משנה ריש הלכות אישות [סוף ה"ב] וז"ל, ולדרך הרמב"ם לא קשה מיד, דהא דבר הנלמד ב"ג מדות דבר תורה ממש הוא וסוקלין על ידו ומציאין קרבן על שגגתו ככל דברים המפורשים בתורה, ולא קרי להו דרבנן אלא לומר שאלמלא שהם קיבלוהו מסיני לא היינו מפרשים אותו כך כו', עכ"ל. וכן ראיתי שכתב הרמב"ם גופיה בפ"ג מה"ל אישות [ה"ב] וז"ל, המקדש בביאה הרי אלו קדושי תורה, וכן מתקדשת בשטר מן התורה [וכו'], אלא הכסף מדברי סופרים וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים, שנאמר [דברים כ"ד א'] כי יקח איש אשה, ואמרו חכמים ליקוחים אלו יהיו בכסף. שנאמר [בראשית כ"ג י"ג] נתתי כסף השדה קח ממני, עכ"ל. ובכסף משנה שם כתב דטובא זו אינה נכונה, דמאי וכן, הרי הכסף מוחלק משטר וביאה שאלו דברי תורה וזה דברי סופרים. ונאסא אחרת מלאמי שכתבו בשגת ש"י ובספרי מיימוני שנדפסו בשנת ש"ד, וכן בשאר דפוסים והרי קאמר, וכן דין הכסף דין תורה, כלומר, דדיו הוא שזה לביאה ושטר לכל דבר מדין תורה, רק שפירושו מדברי סופרים. א"כ לפי"י פשיטא דאף להרמב"ם גם בקדושי האם דין בקדושי האב, וכ"כ הבי' דרכי משה גופיה באבן העזר סוף סימן מ"ב בשם תשובות רשב"א [ח"א סי' קנ"א, ח"ד הטור השני סי' ד'], דמה שכתב הרמב"ם דקדושי האם הם מדברי סופרים, אינו אלא לענין שאינם נכללים בדברי ר' שמלאי [פסוק כ"ג ע"ב] לענין מנין המלוות, אבל מ"מ דין תורה [י"ש להם], וא"כ המקדש בפניהם אינה מקודשת, עכ"ל. וממיהו על הרב המגיד שכתב בפ"ד מה"ל אישות [ה"ה] וז"ל, י"מ שכל אותן הנלמדים מן המדרש כקדושי האם, הם מדברי סופרים. וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה"ל עדות [ה"א], והוא גם כן מהשורש השני שהניח בספר המלוות, וכבר חלקו עליהם ז"ל ואמרו שכל הבאים מן המדרש הם מן התורה בין קדושי האם ובין קדושי האב, וזה דעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל, עכ"ל. והרי הוא עצמו כתב ברש"י הלכות אישות, לדעת הרמב"ם גבי קדושי כסף שהם דין תורה לכל דבר, א"כ גם גבי קדושי האם הול"ל כן [ד] הא שניהם הם הנלמדים באחת מ"ג מדות. וכן ג"ל עיקר שגם הרמב"ם סובר בקדושי האם שדין דין תורה לכל דבר, ולא נ"מ ציינו לענין דינא. ואפילו תימא שדעת הרמב"ם דקדושי כסף הם מדברי סופרים ממש, כיון שאינו מפורש בתורה רק נלמד באחת מ"ג מדות, מ"מ הרי הרמב"ם נחשבות שם וכל הפוסקים הוכיחו בהרבה ראיות חזקות ונצורות דקדושי כסף וכן כל דבר הנלמד באחת מ"ג מדות הם מן התורה ממש. וכן המחבר כתב באבן העזר סוף סימן כ"ו, האשה המקדשת בג' דרכים בכסף או בשטר או בביאה כו'. ולא הביא שום סברא אחרת כלל, וגם הר"ב בהג"ה סתם כוונתו. וא"כ מלמד מה שכתבתי לעיל קשה על הר"ב היאך הביא כאן ה"א שקדושי האם פסולים רק מדרבנן. ואפשר דס"ל כמו שכתב הרב המגיד דדברי הרב המגיד תמוהים צעני

ביאור הגר"א

יא. וי"א דאינו. מוס' כ"ב [שם] בשם הלכות גדולות [הלכות עדות]. דלא ילפינן בסנהדרין [כ"ח ע"א] אלא בניס לנשים, ולכן גם בתמני' שם [כ"ז ע"ב] שלשי' נראשון לא מתן: יב. וי"א דקדושי. מדפליג [א] משנה ראשונה

פתחי תשובה

סעיף ב' ג. אלא מדרבנן. עיין באר היטב [סק"ב] דהש"ך חולק כו'. גם בתשובת פני יהושע ח"ב סימן פ"ח השיג על הרמ"א בזה, ע"ש. ועיין בתשובת נודע ביהודה תניינא חלק אה"ע סימן ע"ו [ד"ה אבל באמת], הובא בפתחי תשובה לאה"ע סימן מ"ב סק"ט, ועיין עוד בתשובת בית שמואל אחרון חלק חור"מ סימן י"ג, ובתשובת ברית אברהם חלק חור"מ סוף סימן ד' [אות ה'] ע"ש:

בפי"ד מאיורי ביאה דין י"ד, דשני אחים תאומים שהיה הורחן שלא בקדושה ולדיהן בקדושה סייעין משום אשת אח, והא גבי גר לא שייך קודשה דאך רק מן האם, ואפ"ה כתב שחייבין כרת, וזהו שלא בדברי הרמ"א שכתב שאין קודשת האם אלא מדרבנן. ועל כרחך צ"ל דס"ל דעדות יו לו דין חליה ויבוס דהוי דוקא מן האב, דילפינן [בבבא י"ז ע"ב] מאחור דבני יעקב, ובני עדים ג"כ כתיב [דברים כ"ד ט"ז] לא יומתו אבות כו', דהקפידה התורה דוקא אחר קודשה דאב, והשאר אסמכתא בעלמא. וכן משמע קצת מדברי הסמ"ע סק"ו, ע"ש ודו"ק:

חידושי רעק"א

סימן לג ש"ך סק"א. מ"ג מדות, ובג"ל עיקר. י"ב, וכ"כ בתשובות דברי ריבון סי' רל"א ובתשובות (רשב"ם) [רש"י] חלק אה"ע סימן (ס"ד) [ל"ג]:

וה"א מורה להיפך, כי זה לשון, אין פסולין מדין תורה אלא הקדושים ממשפחת אב. גם ממה שכתב מחילה מפי השמועה כו', וכן מסיים אה"כ, אבל שארי הקדושים כו', טען פסולין מדבריהם, נראה להדיא שסובר שקדושי האם אינם בכלל פסולי תורה שבעל פה כי אם מדרבנן, לכן כתב מדבריהם. ובהלכות אישות [פ"א ח"ב] כתב שקדושי כסף מדברי סופרים. ויעיין לשון הרמב"ם בעלמא בפירוש המשנה בכלם בפרק י"ז משנה י"ב, וכתבם י"ט פרק ו' דהלכות משנה (ט') [ג'] ונפרה בפרק דפסח דפסח משנה ג' מומר דבדברי סופרים. ובשאר ממונות שמצינו [החזקת ידיו]:

אמרי ברך

סימן לג ש"ך סק"א. ותמיהו על הרב המגיד שכתב כו'. י"ב, צ"ע לפי מה שמקיים הש"ך בפלגו הגרסא ברמב"ם [פ"ג אישות ח"ב] שדין כסף דין תורה, א"כ כמו כן מהר"א שפסולי קדושי האם ג"כ יהיו נקראים פסולי דין תורה. ולשון הרמב"ם [בפ"ג] [בפ"ג] מהלכות עדות [ה"א] מורה להיפך, כי זה לשון, אין פסולין מדין תורה אלא הקדושים ממשפחת אב. גם ממה שכתב מחילה מפי השמועה כו', וכן מסיים אה"כ, אבל שארי הקדושים כו', טען פסולין מדבריהם, נראה להדיא שסובר שקדושי האם אינם בכלל פסולי תורה שבעל פה כי אם מדרבנן, לכן כתב מדבריהם. ובהלכות אישות [פ"א ח"ב] כתב שקדושי כסף מדברי סופרים. ויעיין לשון הרמב"ם בעלמא בפירוש המשנה בכלם בפרק י"ז משנה י"ב, וכתבם י"ט פרק ו' דהלכות משנה (ט') [ג'] ונפרה בפרק דפסח דפסח משנה ג' מומר דבדברי סופרים. ובשאר ממונות שמצינו [החזקת ידיו]:

תומים סקיד

סעיף ג' הו' ב"א אשה שאתה פסול דה' ב' כללית הללו קאי אמה שכתב לפי זה, דלא כתב שם אלא קורבה ראשון בראשון, או ראשון בשני, או שני בשני, והם פסולים לכו"ע, ולא איירי עד הנה בפסול חיתון הבא מחמת אשמו. ומשום הכי כתב, כל אשה שאמה פסול לה מחמת אחד מהקורבה הנ"ל, אמה פסול גם לבעלה, דהו"ל חד

בעל כאשמו ופסולין לה אפילו שני בשני, וכן איפכא, ואם אמה פסול לבעל בכל הני קורבה הנ"ל אמה פסול גם כן לאשמו, דלא היה גם כן בזה אלא חד אשה כבעלה, בקורבה הנ"ל, והוא פסול לכו"ע. משא"כ בפסול חיתון דאמה פסול לכן אחי אחי אשתו וכשר לאשמו, דהו"ל שני בשני ומרי בעל כאשמו וק"ל:

טו' ולדעת הפוסקים ש"ישי בראשון ב'ו'. כלומר דוקא בקורבה הנ"ל דאין בקורבה אהפגלה דלא, בזה דוקא אמרינן חד בעל כאשמו, אבל בזה דאחפליג דלא, אפילו חד בעל כאשמו לא אמרינן, וק"ל. וכ"כ הרא"ש בשמ"א כלל כ"ו סימן ג' ועיין דרישה: יו' ופ"מ אב דנין ב'ו'. ור"ל דמה שכתב המחבר מכשירים כאשמו, היינו צ"ל לה נכסים שאין לבעלה רשות בהן: סעיף ד'

יא' לא יחתמו עצמן ב'ו'. שם בתרומת הדשן (המובא בצינונים אות ח') מסיים בטעמא, משום דחיישין לבית דין טועים שיסבדו שפסולין הן. פירוש, ויבואו לפסול השטר חתום, ומשום הכי נקט בית דין טועין:

עס הכעל דבר, לא יחתום לכתחילה על השטר, ודו"ק:

טורי זהב

פסול, הכי נמי בחורגו לבדו דאין הכשר אלא בחתן חורגו ולא בבנו, לזה כתב רבינו דחתן חורגו כשר אפילו לא השמיענו התנא דמזכיר חורגו לבדו, מטעם שהוא שני בעל כאשמו וגם ראשון בשני, ולדעת א"א ז"ל אין אומרים תרי בעל כאשמו [בראשון בשני], בשלמא בגיסו לבדו יש לומר שהוא גופיה קמ"ל דלא אמרינן תרי בעל כאשמו בראשון בשני אלא יהא כשר, (ע"ז) [על כן] הקדים דלכן בנו חשוב ראשון בשני, ונמצא דמותרים זה לזה מצד תרי בעל כאשמו לדעת א"א. ומה נלמד דמ"ש התנא חורגו לבדו, קאי אבן חורגו דכשר, והו' שעולה בדעת רבינו: בשם מהר"י. בטור [סעיף ה']. לפיכך שנים נשואין ב'ו'. לדעת א"א הרא"ש ז"ל ב'ו'. הקשה הב"ח הלא כשר הוא אפילו לבת בנה ולבת בתה גופה, ע"ש מה שתיקן. ולי נראה דרבינו לא אתא לאשמועינן הדין דתרי בעל דבלאו הכי נמי כשר, אלא הכי קאמר לפיכך משום דאב ובנו חשובין ראשון בראשון, ולא אמרינן דחשובין ראשון בשני כסברת מר בר רב אשי דאכשר באבא דאבא [ב"ב קכ"ח ע"א], משום הכי לא אשכחין הכשר אחר אלא בכה"ג דהיינו בת בתה, אבל לפי דעת מר בר רב אשי שהאב ובנו נחשבין

באר הגולה

סעיף ג' י. שם [ברמב"ם פ"ג מעדות דין י'] מהנהו תרי ליטנא דלמרי כסורא [ובנהדרע] [ובפומבדיתא] שם [סנהדרין כ"ח] ריש ע"ב, דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וכ"כ הגמ' יוסף [נר ע"ב מדפי הרי"ף] וכן משמע בירושלמי [שם פ"ג ה"ז], כ. חוס' שם ע"א וד"ה ר' ג' בשם ר"ם שפוסק כ"ז שם, ושכן משמע בירושלמי [שם], וכן פסק בה"ג [רובות עדות, הובא בתוס' ב"ב קכ"ח ע"א ד"ה א"י]. ל. שם בתוס' [סנהדרין כ"ח ע"א ד"ה רב] וכן יוחנן שם בירושלמי. סעיף ד' מ. גס זה שם [ברמב"ם פ"ג מעדות דין י'] מהא דתני ר' יוסי גיסו לנדה, ואיפסקא הלכתא כוותיה שם [סנהדרין כ"ח] ע"ב. וכ"כ התוס' שם [ד"ה גיסו] שהוא כל שכן. וכן פסק הרא"ש [שם פ"ג ס"י ב']

אבל אם. שם [סנהדרין כ"ח ע"ב] מהו שיעיד אדם נאשת חורגו כו'. וה"ה לבעל חורגו כמ"ש שם בסורא כו'. בפומבדיתא כו'. יו' וכן בעלי. במלך שכן, כמ"ש רש"י שם ד"ה נאשת חורגו כו', ע"ש:

באר היטב

לכתחילה, וכן כתב הרמ"א באבן העזר סימן קס"ט סעיף א' לענין חליצה, וא"כ ה"ה עד שהוא שני בשני בתרי בעל [כאשתו] עס הכעל דין לא יחתום לכתחילה על השטר. ש"ך [סק"א]:

*ומ"מ יהיה איך שיהיה, העיקר דפסולים לאוריימא, כמו שפסק הרי"ש שם, והביא משניות הרשב"א נמי שפסק הכי, ושכ"כ הרי"ף בשמ"א, וכן הוא בקצרה בשמ"א רשב"א [ח"א] ס' אלק קפ"ה. וכן העמיק בשלטי הגבורים פרק זה בנדר [סנהדרין י' ע"א מדפי הרי"ף] משנה ארוכה, ונראה שהיא משניות הרשב"א ע"ש. וכ"כ

הרא"ה בספר החינוך פרשת כי תלא מנוה [תקל"ו] [תקפ"ט] שגדולים חכמים ונזונים פסקו אף בכל קרובי אחיה מן האם דפסולים לאוריימא כו'. וכן הוא בשמ"א [המיוחדות ל]רמזין ס' ק"א, וכן פסק להדיא בשמ"א דברי ריבז [סוף] ס' רס"ד. וכן נראה מדעת שאר כל הפוסקים שכתבו סתם, שגם שקרובי האב פסולים, קרובי האם פסולים. וגם מהסמ"ג לאוין רט"ו [ס"ד ע"ד] ושאר פוסקים מוכח כן בצינור יומה, ע"ש. וכן נראה דעת הב"ח [סעיף יו']. והר"ב והעיר שזן [סעיף ב'] שהביאו דעת היס אומרים, לא כיוונו יפה: סעיף ג' ב' ב"א אשה שאתה פסול דה' ב'ו'. עיין בשמ"א רמ"א סימן כ"ה שאלה ו' * ריש סימן קל"א [קש"כ]:

מכ"י

סעיף ד' ג' ומיהו דבתיארה דא יחתמו. ומוכח בתרומת הדשן שם [המובא בצינונים אות ח'] דה"ה להיות דינים צידה או לאחד מבעלי דינין, אסור לכתחילה שני בשני תרי בעל [כאשתו] גני חליצה ע"ש. וכן כתב הר"ב באבן העזר סימן קס"ט סעיף א' לענין חליצה ע"ש. וא"כ ה"ה דעד שהוא שני בשני תרי בעל [כאשתו]

[234517 n h a]

בטור סעיף (י) [ה']. לפיכך שנים נשואין ב'ו'. רבים מקשים, וכן רש"ל בתשובה סימן פ' כתב דרבינו לא דק בזה, דהיה יכול בעל הזקנה להעיד אפי' לבת בנה עצמה, דחורגו לבדו תנן [סנהדרין כ"ז ע"ב] דפסול וכמ"ש הטור (ס"י) [סעיף כ"ח], וכ"כ בסמוך [סעיף ח'] דבעל אם אמו כשר. וכדי שלא נשוויה לרבינו הגדול בעל הטורים טועה ח"ו, נראה לומר דדבריו נכונים, וקמ"ל חידוש גדול, דאיתא בגמרא [שם כ"ח ע"ב] רבי יוסי אמר חורגו לבדו תנן דפסול, וה"ה גיסו לבדו. ובהך גיסו יש פלוגתא, דהרי"ף [נ' ע"ב מדפי הרי"ף] מפרש, ודאי לכן גיסו פסול, דהא הוא לו בעל אחות אמו ובזה כו"ע מודים, אלא על כרחך מאי דמיצט גיסו לבדו, ר"ל אבל לא בני גיסו מאשה אחרת. ורש"י [שם ד"ה גיסו] פירש דממעט בני גיסו מאחות אשתו, וכן הסכים הרא"ש [שם ס"י ב'], דאע"ג דפסול לו, מ"מ אינו פסול לו מטעם קורבת גיסו, אלא הטעם שהוא בעל אחות אמו. ונ"מ מזה דאילו היה פסול מטעם גיסו, היה ג"כ חתן גיסו פסול, על כן אמרו שהפסול מצד בעל אחות אמו, וממילא כשר לחתנו. ובא רבינו הטור לפרש דלא נטעה לומר כי היכא דבגיסו אין הכשר אלא בחתנו אבל בנו

ביאור הגר"א

סעיף ג' יג. כל אשה. ממני' שם [כ"ז ע"ב] וגמ' [שם כ"ח ע"ב]: סעיף ד' יד. כל שתי. דלא תנן [שם כ"ז ע"ב] תרי בעל כאשתו רק בראשון בשני, [ונבגמ' [שם כ"ח ע"ב] מהו שיעיד וכו']. וצירושלמי [שם פ"ג ה"ז] בעל חורגו ואשת חורגו, וכמ"ש בגמ' [שם כ"ח ע"א] ואין שני בראשון כו'. משמע, מה דלא תנן כשר: טו. ומיהו לכתחילה. כ"כ במדרי' [הביאו תרומת הדשן המובא בצינונים אות ח'] דחיישין לב"ד טועין. כתובות כ"א, א', וז"ע דלמרינן שם שטרך דימתי כו', וז"ל דלאו דוקא. ועיין בתוס' דיעמות ק"ו א' ד"ה ורנא. ונראה לר"י כגירסת ספרים כו', וצ"כ קל"ח ז' ועיין שם, וז"ע: [ליקוט] ומיהו לכתחילה כו'. דחיישין לב"ד טועין, כמ"ש בכתובות כ"א [ע"א]. וז"ע דשם אמרינן משום דשטרך דימתי הוא דוקא, וקו"ל צ"ב קל"ח ז' דלא חיישין. ודוקא בזה דיעמות [ק"ו ע"א] חיישין, משום דבית דין בתר צ"ח דין לא דייק, אבל לטעם לא חיישין [ע"כ]: טז. חורגו כמ"ש שם בסורא כו', בפומבדיתא כו'. יו' וכן בעלי. במלך שכן, כמ"ש רש"י שם ד"ה נאשת חורגו כו', ע"ש:

סעיף ה' יבן אתה מעיד לשאר קרוביו. כלל. וכן הוא במימוני (המובא בצינים אות י"א) ור"ל, קרוב שיש לו מאשה אחרת, וק"ל: סעיף ו' יבן ונ"ל דבדיעבד דינו דין. עיין ד"מ שם סימן ו' (המובא בצינים אות י"ב) שהביא לדברי מהרי"ק שורש כ"א דמכשיר לדון, והכריע שם דבדיעבד אף בעל העיטור (קבלת עדות ג"ט ע"א) מודה דדינו דין [כמ"ש כאן בהג"ה], והיינו משום דליתו אהב ממש. ועיין לעיל סימן ו' סעיף ו' מדין אהב ושונא. ונשמעתי שיש מחלקים, ומפרשים מה שכתב מור"ם כאן דאסורין לדון, היינו דוקא לדון זה את זה, אבל הן ראשון להטריף יחד עם שלישי לדון אחריים אפילו הם אהבים גמורים, ודוקא בשני דיינים ששואלים זה את זה קאמרי דאסורין לדון יחד לאחר, כמ"ש הטור והמחבר בסמ"ן ו' (טור סעיף י"א ומחבר) סעיף ח', ולא בשני אהבים, למשום אהבה שנייהן אדרכה יודה אחד לחבירו על האמת, והיו נשמעין זה לזה: סעיף ז' יין אחי האח מן האם מעידין כו'. וז"ל הטור [סעיף ל'], כגון ראובן נשא רחל וילדה לו את ימין, והיה לו בן מאשה אחרת ושמו נמואל שהוא אחי ימין מן האב, ומת ראובן ונשא רחל לשמעון וילדה לו את אהבה הוא אחי ימין מן האם, נמואל ואהבה כשרים זה לזה, אע"פ שימין הוא אח לשניהן, עכ"ל:

פסולים זה לזה דאמרינן בהו תרי בעל כאשתו (דאף בראשון) בשני אמרינן^ה בהו תרי בעל כאשתו שכשם שהוא פסול להעיד לבן אחות אשתו^ה כך הוא פסול להעיד לבעל בת אחות אשתו אבל מעיד לבן בעל אחות אשתו שיש לו מאשה אחרת^ה ויש אומרים דבראשון בשני לא אמרינן תרי בעל כאשתו (וכן נ"ל להורות).

ה' כל איש שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך הרי יבא אתה מעיד לשאר קרוביו כגון בנו ואחיו וכן כל אשה שאין אתה מעיד לה מפני שהיא אשת קרובתך הרי אתה מעיד לשאר קרוביה.

ו' אבי חתן ואבי כלה מעידים זה לזה. הגה (י"א) אף על גב דלעדות כשרים^ה אסורין לדון דהוי ליה כאהב ושונא ואפילו הוא דיין קצוב יכול לומר אינו מקובל לי^ה דבדיעבד דינו דין*.

ז' יי אחי האח מן האם מעידים זה לזה שהרי אין ביניהם קרובה כלל*.

צינים ומקורות (ט) טור סעיף ט"ו בשם המ"ס פ"ג מעדות ה"ט. י' טור שם בשם הרא"ש סנהדרין פ"ג ס"ב. י"א שם בשם ר"י. י"ב הגהות מרדכי סנהדרין סי' תשכ"א בשם עיטור קבלת עדות ג"ט ע"א. ד"מ סימן ו' סעיף י"ג. י"ד עיין ד"מ שם מ"ש מהרי"ק שורש כ"א עיין שו"ת סק"ב. (4) בר"ר נכתב בטעות: בשני. (5) בר"ר שכו' שכו': אמרי' זו תרי. ובשליד הושמטה המלה: זו, בשני' נוסף: בהו. (6) במהדורת הרמ"א שלי"ח ובש"ס: קרובין. וראה סמ"ע סק"ב.

אוצר החכמה
[1234567]

טורי זהב

בעל כאשתו, וזו הוכחה שאין עליה תשובה לע"ד: עוד כתב הטור סעיף (י"ט) [י"ח]. ולבעל אמו ולחתנו. דבר פשוט דאחתנו של עצמו קאמר. דאי כפירוש הבי"ד דאחתן בעל אמו קאי, קשה למה לא חשיב גם בנו כדנקיט במתניתין [סנהדרין כ"ז ע"ב] חתניהן ובניהן. וכן במ"ש הטור אח"כ [סעיף כ'] ולכלתו, קאי גם אכלת עצמו, ולא אאשת אביו כדפירש בי"ד. וזהו פשוט דבבבא שחשב שהאשה פסולה לו, חשיב הפסולים מחמתה וחשיב שם חתנו, ובבבא דאיש, חשיב הפסולים מחמתו וחשיב שם כלתו. וביש ספרים כתוב (הובא בב"ח סעיף י"ח), וכלתה וכלת בנה. ואינם עיקר אלא כמשמעות הגירסא שלפנינו, ובחינם יצא הרב בי"ד בזה מן הפירוש הפשוט. גם מה שהקשה בי"ד [בסעיף כ'] אמאי לא נקט רבינו כלת בן בנו דפסול לר"ת, הוא שלא בדקדוק, דכתב רבינו בזה [בסעיף י"ח] דלא אמרינן בזה בעל כאשתו, כיון שהוא מופלג: בשו"ע סעיף ו'. אבי החתן כו'. פירוש אחר נשואין שלהם, כן מבואר ברש"י פרק זה בורר [סנהדרין כ"ח ע"ב ד"ה אבין]:

ביאור הגר"א

יח. ואף בראשון. שכשם. כך. אבל כו'. ירושלמי [סנהדרין עיין באה"ג אות נ':] יט. שכשם שהוא. זהו חתן נכמתי' [סנהדרין כ"ז ע"ב] ובעל אמות אמו: כ. וי"א. רש"י [שם כ"ח ע"ב ד"ה גיסין] ומוס' [ד"ה גיסין], ע"ש: סעיף ו' כא. (ליקוט) ואפילו הוא כו'. עיין סוף סימן זה (ע"כ): כב. ונ"ל דבדיעבד. עיין לעיל סימן ו' סעיף ו' בהג"ה: (ליקוט) ונ"ל. דלא כשוכנינו הוא, ועיין סימן ו' סעיף ו' (ע"כ):

גם זה מומרא דרז חקלא שם [סנהדרין כ"ח ע"ב]. ג. וזלעטרף יחד עם הג' לדון אחריים, עיין לעיל סימן ו' סעיף (ח') [ד' ושם אות צ']. ק. ולסלי עלמא יכול לנרר דיינין. וכן הוא שם במהרי"ק [המובא בצינים אות י"ג], והביאו ג"כ הרמ"א לעיל סימן ו' [סעיף ד'] מעובדא דרב שמינה לרב כהנא שם דף ז' (ע"א) [ע"ב]. סעיף ז' כ. מהא דלכשר רב חקלא אחי האח [שם כ"ח ע"ב], פי' שיש לאחי מאמא את מלך האב.

באר היטב

סעיף ו', מדין אהב ושונא. ושמעתי מחלקים, דכאן איירי לדון זה את זה, הוא דאסורין, אבל ראשון להטריף יחד עם שלישי לדון אחריים אפילו הם אהבים גמורים, דדוקא בשני דיינים השואלים זה את זה אסורין לדון יחד לאחר, ולא בשני אהבים, דאדרכה יודה אחד לחבירו על האמת, והיו נשמעין זה לזה. סמ"ע [סק"ג]:

חידושי רעק"א

סעיף ד'. להעיד לבן אחות אשתו. נ"ב, עיין תשובת הר"מ אלשקר סימן (ס"ג) [סימן: סעיף ו'. אבי חתן. נ"ב, ברש"י [סנהדרין כ"ח ע"ב ד"ה אבין] משמע אחר שישאלו החתן והכלה: שם בהג"ה. דבדיעבד דינו דין. נ"ב, עיין תשובות דברי ריבונות סימן ק"ג, דהעלה לעיקר דפסולים לדון, ואף אם הוא מורשה מבנה, אם יש לו חתולת מהרומת כמו:

חתם סופר

מחבר סעיף ו'. אבי חתן. נ"ב, אחר הנישואין, מק"ו דלקמן ברמ"א סעיף (ט"ו) [סימן: וכו"כ תשובות מהרי"י יע"ז ח"ב סי' א']:

שו"ת כ"י
עיין ע"ר
שם [סעיף
ז']

שו"ת כ"י
כ"מ [סימן ז'
סעיף י"ג]

סעיף ח' הו' לפיכך אינו מעיד לא לבנה וכו'. נפרשה כחנמי דנראה לי דהכי קאמר, כיון שמחשבי לראשון נראשון לפיכך הוא פסול לננה, אבל לכן ננה או בן ננה הוא כשר, משום דהווינו עמו שלישי נראשון שהן כשרים לדעת הרמב"ם [בפ"ג מעדות ה"ד שהובא לעיל סעיף ב' סק"ה].

משא"כ אם לא היו נחשבים הנעל עם אשמו לראשון נראשון אלא לגוף אחד לגמרי, אז לא היה בן ננה עמו אלא שני נראשון, כמו שהוא עם אשמו שני נראשון, והיו פסולין יחד, כמו שכתב לפני זה בסעיף ז' וק"ל: הו' ופ"א

ה' האיש עם אשתו ראשון בראשון יולפיכך אינו מעיד לא לבנה ולא לאשת בנה ולא לבתה ולא לבעל בתה יולפיכך לאביה ולא לאמה ולא לבעל אמה ולא לאשת אביה.

ט הארוס פסול להעיד לארוסתו יולפיכך אכל אם

העיד לקרוביה אין פוסלין אותה עדות. י"ד ודוקא ארוסה אבל שידוכין נעלמא אינן פוסלין ואינהו אס' רואה להעיד שמוכה בממון אפשר דנוגע דנדר.

צינים ומקורות יד' שם נחמשים פ"ג מעדות דין י"ד ועין ד"מ ל"א. טו' הגהה אשכנזי פ"ג ד' דור ס"י ב' ד"מ שם.

טורי והב

ג' שהובאה ב"ב סעיף י"ז וז"ל, ושלישי בראשון * אפילו חד בעל כאשתו לא אמרינן, דגריס בירושלמי [שם] וכו'. ש"מ הא בשני בראשון אמרינן ליה, וזה מיירי ג"כ בהפלה, דהא מייתי מהירושלמי. ועוד ראה גדולה ממה שכתב הטור [סעיף כ"ח] חורגו פסול לו אבל לא בנו וחתנו אע"פ שהן פסולין לאשתו, הרי מבואר דחתן חורגו פסול לאשתו. והיינו אם חמיו. ואין לומר דהך פסולים לאשתו קאי אבנו לחור, דהא לשון רבים קאמר אע"פ שהן וכו', * אלא ודאי כמו שהגיה הבית יוסף אחי חמיו כשר כצ"ל, והוא ממש בעיא דירושלמי [שם] משה לאשת פנחס דמותר, אבל אבי חמיו פסול לו, כנלע"ד עיקר. ואין להקשות מאי שנא מבעל אם אמו שהוא עמו ראשון בשני וחד בעל [דכשר כמ"ש הטור בסעיף ח', והוין כמו אבי חמיו שהוא ראשון בשני עם אשתו ועמו הוא חד בעל, ולמה יהיה פסול באבי חמיו. לא קשה מידי, דתולדה דאשתו מלמעלה למטה מיקרבה דעתיה טפי לגביה, דאשתו נולדה על ידם, ממאי דאיכא קירוב לכן אשתו מאיש אחר וכן לבעל אם אמן. וזהו כוונת רבותינו באומרים חורגו לבדו, וזהו סברא פשוטה: ממהר"ר. עוד שם בטור [סעיף כ"ג]. אבל אבי חמיו כשר לו. הקשה הב"י דהא ראשון בשני הוא וחד בעל כאשתו ולכולי עלמא פסול, וצריך להגיה וכו'. נראה דשפיר הגיה הב"י, דכלאו הכי קשה, דאמרינן בגמרא [סנהדרין כ"ח ע"ב] וחורגו לבדו, משמע דלא אשכחן ראשון בשני כשר אלא בחורגו, ולפי גירסא זו אשכחן נמי באבי חמיו שהוא ראשון בשני וכשר לו, אלא ע"כ צריכין להגיה, ודלא כהב"ח [סעיף י"ח]. ע"כ מהר"ר: עוד כתב הטור סעיף ל"א. כגון לבנה ובתה כו'. קשה לי למה לא נקט אחותה עצמה. ועוד קשה מה שכתב עד שישאנה, פשיטא שפסול אחר הנשואין וכבר כתב זה כמה פעמים. ונלע"ד דרבינו נמשך אחר הרמב"ם [פ"ג מעדות ה"ד] שזכר ג"כ לבעל אחותה, ושם מבואר דלא קשה מידי, כי הוא כתב אבל אם הוא (מגיע) [מעיד] לקרובי ארוסתו כגון בעל אחותה אין פוסלין אותה עד שישאנה, משמע דיש פסול לכתחילה, וזה ג"כ (כתב) [כוונת] רבינו במ"ש עד שישאנה, דמתחילה אמר לארוסתו עצמה, דיש פסול לגמרי, אבל לקרובים כשר, מפסול לגמרי עד שישאנה, ואז יהיה פסול לגמרי אף בקרובים. וממילא ש"מ דקודם הנשואין יש עכ"פ פסול לכתחילה ואפילו לבעל אחותה, והיתר (דאחותו) [דאחותה] עצמה ידענו מבנה ובתה, כנלע"ד:

באר הגולה

סעיף ח' ש. גס זה שם [בדמיון פ"ג מעדות דין י"ג] ממשה שם [סנהדרין] דף כ"ז (ע"א) [ע"ב] ומצרימא דחורגו לבדו דף כ"ח ע"ב, וכבר נתבאר לעיל סעיף ג' דאשה כעלה ונעל כאשתו. ת. ממשה שם וממילא דרז נחמן שם דף כ"ח ע"א. סעיף ט' א. מסקנת הגמ' שם [כ"ח] ע"ב, משום איקרוי דעתא. ב. אבל לכתחילה אין מקבלין עדות הארוס לקרוביה, וכ"כ הר"ף בשפ"ה [ב"ס] וכו'. וממ"ש העיטור באות ק' קבלת העדות [ג"ס ע"א], וכ"כ הגהות מרדכי דסנהדרין [סוף ט"ו חשכ"א], ושכן מלא בשם גאון. כסף משנה שם [פ"ג מעדות דין י"ד].

סעיף ח' ו. האיש עם אשתו כו'. ולפיכך אינו כו'. ר"ל רק דור אחד בין למעלה בין למטה. אבל דור ז' שהוא שלישי לה אע"ג דנראשון בשני אמרינן בעל כאשתו, כדמק' נחמתי [שם כ"ז ע"ב] ואפילו שני בשני, דדור שלישי לא, דאשתפליג דר. ולכן מכשיר בירושלמי [סנהדרין פ"ג ה"ד, למשה להעיד ל]אשת פנחס. וצגמ' [ב"ב קכ"ח ע"א] מר בר רב אשי [אכשר] בלצנא דלצנא. ומנתי' שלימה חנן [סנהדרין כ"ז ע"ב] חורגו לבדו אכל ננו לא, וכמו שפירש רש"י שם [ד"ה לבדו]. וזה שכתב הטור בסעיף כ"ג אכל אבי חמיו כו'. וצמינס דחקו כ"י דרכי משה שם, וע"ש: ד. (ליקוט) לא לבנה כו' ולא לבתה כו'. ירושלמי שם הלכה (ו') [ו] חנין חורגו לבדו, אשם חורגו מהו בעל חורגו מהו, אשה כעלה ובעל כאשתו. וקמ"ל אשם חורגו כחורגו והנעל כאשתו כו'. ע"ש. (ע"כ): כה. (ליקוט) ולא לאביה כו'. כל זה דומין להד' צבות ראשונות. ואינה מפורש שם דאפילו אחיכס פסולין, כמ"ש נחמתי [סנהדרין כ"ז ע"ב] וגמ' [שם כ"ח ע"א] אחי חמי כו', אחי חמיו כו'. סעיף ט' כו'. אבל אם העיד, דאין פסול רק לה משום איקרוי דעתא. שם בגמ' [כ"ח ע"ב] ע"ש: ד. ודוקא כו'. דליכא איקרוי דעתו עיין: (ליקוט) ודוקא כו'. מדמור נחמן שפ"ה אלמא לאו קרובי דעתא הוא ללן. ועיין רא"ש פ"ג דמועד קטן (ס"ה) [ס"ה] שם ר"ת (ע"כ): כח. ומיהו אם. שם [סנהדרין כ"ח ע"ב] לא אמרן אלא לאפוקי כו'. וי"מ לדידן בשידוכין:

באר היטב

סעיף ח' ו. לאביה. דקדק וכתב לאביה או לאמה, אבל לאביו אמה הוא בכלל שלישי נראשון, כיון דהנעל עם אשתו מחשבי לראשון נראשון. סמ"ע [סקט"ז]:

חידושי רעק"א סמ"ע ס"ק ט"ו. אבל לכן ננה או בן ננה כשר. ג"כ, וכן לאביו אמה או לאביו אמה וכמ"ש בסמ"ע (י"ב) ס"ק שאלח"ו. אבל באמת דבריו תמוהים כמש"כ בע"ז [ד"ה ואלא לאביה], דהא באמת מנואר לעיל דהנעל כאשתו, ואסור להעיד בנו ננה. דהא ג"כ ראשון בשני. וז"ע:

סעיף י' יח לא מפני שהם בחזקת אזהבים כו'. הטור [סעיף ל"ג] סיים וכתב, לפיכך אזהב ושונא כשרים להעיד, וכמו שכתב ברש"י סימן זה. והוא כמו הוכחה אחרת, ור"ל דאי טענות דפסול קרובים הוא משום אזהבים, הוי אזהב פסול לעדות, ואין קר"ל שהוא כשר. ועיין פרישה:

י' זה שפסלה תורה עדות הקרובים יחלא מפני שהם בחזקת אזהבים זה את זה שהרי פסולין להעיד לו בין לזכותו בין לחובתו ואפילו משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה לזה אלא גזירת הכתוב הוא.

יא הגרים אין להם קרובה אפילו שני אחים תאומים שנתגייירו מעידים זה לזה יסודג

יב כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך יאם מתה אשתו אף על פי שהניחה לו בנים הרי זה נתרחק וכשר.

יג הגה מיהו יאם יאם נפסק הדין כשהיה קרוב לא יוכל לחזור ולתבעו אחר כך בעדות זה שנתרחק דהואיל ונפסק הדין נפסק.

צינונים ומקורות טו) בית יוסף ד"מ ל"ו בשם בעל העיטור.

סעיף י"א יח דגר שנתגיייר בקטן שנתגיייר בקטן שנתגיייר דמי. בב"י [סעיף ל"ד] נסתפק, כשהורמן של קדושה ונתגיייר אמן כשהיה מעוברת וילדה בקדושה, אי גס כן מיקרו גרים סתם ודינם כקטן שנטל דמי, או לא. ובדרכי משה [שם] הביאו, וכתב עליו דנעין ג"כ שמהל לידתן של קדושה (שנתגיייר) [שיגיייר] עלמן אחר שנטלו. מיהו נחמד מהן שנטל גניושה ונתגיייר סגי, ויכול להעיד לאחיו ישראל, אפילו היתה הורמו ולידתו בקדושה, דיל כמר טעמא: סעיף י"ב טו נפסק הדין כשהיה קרוב. פירוש, אף שראה העדות מקודם כשהיה רחוק ועתה שנעשה קרוב פסקו לו על מציעתו כמי שאין לו עדים, לא יוכל לחזור ולתבעו אחר שנרחק, אף שהיה (מתחלה) [תחילתו] וסופו כנשרות, הואיל שכבר נפסק הדין. אבל אם היה קרוב כשראה העדות בלאו הכי פסול כמו שפסק בסעיף שאחר זה:

ואם החזמה

כוונת בעל העיטור לומר, כשהעד העיד מתחלה צדית דין כשהיה קרוב ולא ידעו מקורבתו, ואח"כ נודע מקורבתו ונפסל ופסקו הדין, לא יוכל אחר כך לתבעו עוד בעד זה אחר שנרחק, שזוהי יאמר כדבריו הראשונים שלא יהא כשקרן. וכן משמע בבעל העיטור אות ק"ף דף ל"ח סוף ע"א להדיא ח"ל, והיכא

1234567 ח"ה

טורי זהב

אחיו מאמו, הרי מבואר דדינם כאחין מאם, וא"כ פשיטא דפסולין לעדות שהם ממש אחיו מאם. ומ"ש בגמ' [שם כ"ב ע"א] ערוה לכל (אסורה) [מסורה] וכו', היינו באחים שהיתה לידתן שלא בקדושה ואיסורם הוא מדרבנן, שלא יאמרו באנו וכו', כמבואר פ"ב דיבמות [שם]. משא"כ בתאומים שנולדו בקדושה אסורין וחיובין כרת מדאורייתא כאחים גמורים מהאם, ודוק וברור. ע"כ ממהרש"ק:

ביאור הגר"א

סעיף י' כט. בין לזכותו בין. שם [באר הגולה אות ג']: סעיף י"ב ל. מיהו אם. עיין סימן ל"ד סעיף כ"ו ויש שולקין כו', ומה שכתבתי שם [ספקי]: (ליקוט) מיהו כו'. עיין סימן קמ"ו סעיף ט"ו [ושם סק"ח]. וכמ"ש בפרק [המולד ל"ו] שפסק הר"ף [י"א ע"ב מדפי הר"ף] כמ"ד שם קס דינא (ע"כ): (ליקוט) מיהו כו'. עיין ש"ך [סק"ט] (ע"כ):

פתחי תשובה

סעיף י"ב ה. אע"פ שהניחה לו בנים. עיין רשב"ם ב"ב קכ"ח ע"א בר"ה מתה בחו, שכתב, וכגון שאין לו בנים הימנה וכדנתן בפרק זה בורר נכ"ז ע"ב. ובגליון הש"ס להגאון רבי עקיבא איגר דצ"ל שם תמה, דהתם אמר ר' יהודה כן, אבל ח"ק ס"ל דגם ביש לו בנים כשר, והכי קר"ל ע"ש. וכבר קדמוהו לתמוה כן בספר כנה"ג סימן זה בהגב"י אות י"ח ובספר ברכי יוסף אות ו', ועיין בתומים סק"ז מ"ש בזה: ה. דהואיל ונפסק, עיין באר היטב [סק"ט] מ"ש והש"ך כתב כו', שבודאי יאמר כדבריו הראשונים

חידושי רעק"א

ש"ך סק"ד ד. ולדידי בלא"ה. כ"ב, וכן הוכיח הגאון מהרש"ק ז"ל [מובא בסוף לביי סעיף ל"ד]. והגאון ר' חיים (אלפנדרי) כספרו (מעשי חיים) [משנת חיים] ס"א. ועיין מ"ש הנאר היעב (בשם) [שם] מזה זכרית מענדל ז"ל לישב [באח"כ סק"ד], ולא כיון גס בנארים ותומים [סק"ד] עי"ש: שם סק"ט. אחר"כ לחובתו עוד בעד זה. כ"ב, וכ"כ להדיא הרא"ה בחידושו לכוונות [ב"א ע"ב] ד"ה אמר רב הונא אמר רב, בשם איכא מ"ד, דפסולי עדות שהעידו נענין דפסולין להעיד ואח"כ הוכשרו לאותו עדות דאין נאמנין, דחשיבי כנוגעין כיון דכבר העידו, עכ"ל. ועיין משנת מהר"ט ח"ב חלק אה"ע ס"י ל"ו בסופו, ועיין משניות עבודת הגרשוני ס"י ג'. ובמשניות נדע ביהודה ח"א חלק אה"ע ס"י כ"ו, ועיין בתשובות מהרש"ל ח"ג סימן (י"ז) [צ"ל]:

הראיה. משא"כ בנפסק דינם ביצמות דף ל"ו ע"ב, שאזוהי הספק שגדון תחילה לזכות צד יצא רואים לקמור עתה בלי ראיה חדשה רק מנד התחדשות צדיעה דרך ממה נפשך, ועל דרך זה דינו של פירותם הדשו וס"י לנצי מלאכה:

באר הגולה

סעיף י' ג. גס זה שם [ברמב"ם פ"ג מעדות דין ט"ו] ממסקנת הגמ' צ"צ דף קנ"ט ע"א. סעיף י"א ד. כאלמנר יצמות דף כ"ב ע"א, ומצרייתא שם דף ל"ו ע"ב. ה. שם בגמ'. סעיף י"ב ו. גס זה שם [ברמב"ם] ריש פ"ד [מעדות] ממנה סנהדרין דף כ"ו ע"ב וכת"ק.

באר היטב

סעיף י"א ו. שנתגיייר. כתב הסמ"ע [סק"ט] דה"כ נסתפק כשהורמן של קדושה ולידתו בקדושה, כגון שנתגיייר אמן מעוברת, אי ג"כ מיקרו גרים סתם ודינם כקטן שנטל או לא. ובדרכי משה הביאו, וכתב עליו דנעין שמהל גס לידתן של קדושה. מיהו נחמד מהן שנטל גניושה ונתגיייר סגי, ויכול להעיד אפילו לאחיו ישראל שהיתה הורמו ולידתו בקדושה, עכ"ל. והש"ך [סק"ד] כתב דג"ל לניכא ספיאק כלל בזה למה שנמצא צורה דעה סימן רס"ט סעיף ד' דשני אחים תאומים שהיתה הורמן של קדושה ולידתו בקדושה דחייבין כרת משום אשת אח, א"כ פשיטא דפסולים מדאורייתא, עכ"ל. [וכ"כ הט"ו] [בשם מהרש"ק בב"י סעיף ל"ד] ולפי מה שכתבתי בסק"ז דגני עדות שאני, ע"ש, נראה דלא קשה מידי ודו"ק: סעיף י"ב ח. מתה. נראה דה"ה אם נתגרשה. ש"ך

אמרי ברוך

ש"ך סק"ט. שבודאי יאמר כדבריו הראשונים שלא יהא כשקרן. כ"ב, צ"ע דהא יכול להשמיט את עצמו שלא יעיד שקר, כעין מינו דאי נבי שפתי דלמרינן גבי עדים [עיין בחובות י"ט ע"ב תורה וא"ש]. גס הלא יכול לומר שמהל אינו זוכר עוד להעיד בדבר זה. גס י"ל דלא שייך קס דינא אלא היכא שהספק הוא על אותו דבר שנספק ואין לפסוק גס עתה, אלא שנלמד אחר בא הוצעו לתבוע דרך ממה נפשך, משא"כ בעדים שנספק או שפסולים מחמת שהם קרובים וזוהי הדין להכשירם עתה כי נתרחקו ויאלו מפסול הקרובה, ואף בעת שנספקו שלא יקבלו עדותם הדין ידוע שורת הדין דכשינתרחקו יהיו כשרים לעדות זו, וקס דינא זה שנספקו, או גס יקום הדין שמהל יהיו כשרים. וזכר זה ענין הדין דכל זמן שמציא ראייה סותר (עדויות) [דדון]. כחש בסופו פ"ו סוף פ"א שסדן הראשון היה לפי שלא היה לו עדים ועתה חזר הדין מנד הראיה. משא"כ בנפסק דינם ביצמות דף ל"ו ע"ב, שאזוהי הספק שגדון תחילה לזכות צד יצא רואים לקמור עתה בלי ראיה חדשה רק מנד התחדשות צדיעה דרך ממה נפשך, ועל דרך זה דינו של פירותם הדשו וס"י לנצי מלאכה:

מכ"י

לדאמ' כי מרי לדינא, ואייתי סהדי ואשחכח דקרוז הוא ואיפסל *ופסקו לדינא, ונחזר כמה יומי ומתרחק, דאי הוי מסהדי הויה שעתא כשר הוי, מסתבר כיון דאיפסק הויה דינא איפסק ולא סמך דינא, *דעניי דינא לאחזקין דבוריה, עכ"ל. והר"ב והאחרונים לא ביארו זה והיה להם לנאר:

סעיף י"ג ה' היה יודע לו בעדות.

נראה דמי שגירס את אשמו אינו כשר להעיד לה רק בעדות שראה לה קודם שנשאל *לו, אבל בעדות שראה לה אחר שנשאל, לא, משום דענין מחילתו וסופו נכשרות, ואפילו להראב"ד וסיעתו, לקמן סימן ל"ד סעיף כ"ו. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ל"ד [סק"ח] גבי מה שהשגתי על משניות ריב"ש ס' ש"ט: סעיף י"ד (א) אין הצוואה כ"ז. עיין משניות מהר"ט [ח"א] ס' ק"ה [קש"כ]:

מכ"י

סעיף י"ג. באן ונעשה חתנו פסול כו'. ילפינן לה [ערכין י"ח ע"א] מדכתיב [ויקרא ה' א'] והוא עד או ראה או ידע גו', אס לא יגיד, ש"מ דענין שיהא ראוי להעיד הן נשעת ראה הן נשעת הגדה, אבל אנפסל נזמיה לא מנינו שקפיד קרא: סעיף י"ד כבן ויש מי שמכשיר. הוהיל דנזוואה לא היה מועיל לשני מרע כי אס לנניו, והס רחוקים עמו אף נשעת שנמסרה להן העדות *:

יג "היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו כ"א ונעשה חתנו פסול לו וכן אם ידע העדות כשהיה חתנו ומתה בתו פסול אבל אם ידע

העדות בשעה שלא היה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו מאחר שתחתלו וסופו בכשרות אף על פי שנפסל בנתיים כשר. יד ^(פ) שכיב מרע שצוה בפני עדים הקרובים לו ורחוקים מבניו ^(א) אין הצוואה כלום כיון שהיו קרובים בשעה שנמסר להם העדות ^(ב) ויש מי שמכשיר.

ציונים ומקורות (ח) טור סעיף ל"ו (י) ה"ה פ"ג דסנהדרין ס' כ"א נסס גאון.

טורי זהב

ש"ע סעיף י"ד. ויש מי שמכשיר. נראה טעמו, דהשכיב מרע מצי למהדר ביה. נמצא דאין לו נפקותא בעדות זו אלא לבניו אחר מיתה, ולגבי ידיהו אין יכול לחזור בו אח"כ, כנלע"ד:

באר הגולה

סעיף י"ג ז. שם מציינת ב"ד דף קכ"ח ע"א. סעיף י"ד מ. טור [סעיף ל"ז] וכו' ה"ה פ"ג דסנהדרין שם [פ"ג ס' כ"א]. ושלא כדברי הגאון שהכשיר. ט. שם נסס גאון.

פתחי תשובה

כו'. ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא] חלק אה"ע סימן כ"ז נ"ה והנה ההפך. שכתב דגם להש"ך דהטעם משום דעביד לאחזקין דיבורו, מ"מ מודה דענין נפסק הדין ג"כ, אלא שנפסק לחוד כשלא העיד עדיין, בזה חולק [נל הרמ"א], אבל כשהעיד ולא נפסק הדין, ג"כ כשר אח"כ להעיד, ע"ש. והזכירתי ג"כ קצת בפתחי תשובה לאה"ע סימן י"ז סעיף ג' ס"ב י"ט. ובגלין שר"ע דהגר"ע איגר וצ"ל עמ"ש הש"ך לא יוכל אח"כ לתובע עוד בעד זה כו'. נ"ב, וכ"כ להדיא הרא"ה כתובות דף (כ"ב) כ"א [ע"כ] ד"ה אמר רב הונא אמר רב, בשם איכא מאן דאמר דפסולי עדות שהעידו בעודן בפסול ואח"כ הוכשרו לאותו עדות, דאין נאמנים,

באר היטב

כמי שאין לו עדים, לא יוכל לחזור ולתבעו אחר שנמתק זה העד, אף שהיה מחילתו וסופו נכשרות. הוהיל וכבר נפסק הדין, עכ"ל הסמ"ע [סק"כ]. והש"ך [סק"ט] כתב, דאין טעם לחלק בין נפסק הדין או לא, אלא דכיוצא בעל העיטור מרד' דדינא לומר, כשהעיד העד מתחיל נכ"ד כשהיה קרוז ולא ידעו מקורביו, ואח"כ נודע ונפסל ופסקו הדין, לא יוכל עוד לתובע נכד זה אחר שנמתק, שגדולי יאמר דכדרי הראשונים שלא יאס נשקרן. וכן משמע דהעידור להדיא כו' ע"ש: סעיף י"ד י. שמכשיר. הוהיל דנזוואה לא היה מועיל לשני מרע כי אס לנניו, והס רחוקים עמו אף נשעת שנמסרה העדות, ק כמס הסמ"ע [סק"כ]. ועיין משניות מהר"ט ס' ק"ה, [ש"ך סק"א]:

דחשיבא להו כנוגעים בעדותן כיון דכבר העידו, עכ"ל, ועיין בשו"ת מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע ס' ל"ז בסופו. ועיין עוד בתשובת ברית אברהם חלק אה"ע סוף סימן ק"ה [נאח"י] ובחלק חו"מ סוף סימן ב' [נאח"י] ובספר שער המלך פ"ט מהלכות אישות דין י"ב ובתשובת חתם סופר אה"ע ח"ב ס' ס"ו [ד"ה ור' קש"א]: סעיף י"ד. הקרובים לו ורחוקים מבניו. עיין בתשובות חתם סופר חלק חו"מ ס' מ', נידון שטר צוואה במתנת ברי מהמים ולאחר מיתה ובקנין, מ"מ עדים החתומים עליו עדים פסולים, אחר מחמת קרובה ואחר מחמת נגיעה, אך לשון השטר ואמר לנו הוה עליו עדים כשרים ונאמנים וקנו ממני כו', ובסוף השטר סיים, וכל המעצער על שטר זה יהיו דבריו בטלים כו', ואח"כ חתם בחתימת יד עצמו והעדים הפסולים אחריו. ורצה הרב השואל להכשיר השטר כיון שהוא עצמו חתם וקיבל על עצמו עדים הפסולים ככשרים, ובשגם שיש קנין כו'. והשיב דאין מקום לקיים השטר. חדא, כיון דהעדים הפסולים חתומים אחר חתימת יד בעל השטר המצוה, מאן לימא לן ששל אלו הפסולים נתכוון, אדרבה הרי התחיל מעדים כשרים ונאמנים, והיה דעתו שיחתמו אחריו עדים כשרים ובאו אלו וחתמו עצמם, הוה ליה כערב היוצא אחר חיתום שטרות שאין החתימה מוסב עליו כלל, וה"נ דכוותיה, נמצא זה לא נתכוון להקנות אלא בעדים, ואין כאן שטר בעדים כי על הפסולים לא נתכוון. ועוד דאי נמי הוה חתימת עדים קודם לחתימת עצמו, ואז אי הוה קאי בחיים ורוצה לחזור בו היינו אומרים כבר קיבלת עליך עדים פסולים ככשרים, ואולי אפילו בלא קנין, והוה נמי תרתי לריעותא, מ"מ עדים החתומים בשטר כמו שנחקרה בב"ד דמי, וקיי"ל [לעיל סימן כ"ב] [סעיף א'] אחר גמר דין או אחר קבלת העדות אין יכול לחזור בו כו'. אך אה נכסים נפלו קמי יורשים, ומקבלי מתנות ברי הנ"ל באו להוציא מהיורשים ע"י השטר החתום בפסולי עדות הנ"ל המעידים שכתב קנו מקבלי מתנה מחיי הנוחן, והיורשים אינם מאמינים לעדים פסולים, מה יועיל שהנוחן [קבלום] [קבלום] על עצמו ככשרים, אבל על היורשים לא [קבלום] [קבלום]. והוא עדיף ממה שכתב הר"ן בשם הרמב"ן בגיטין פרק הניזקין [כ"ד ע"ב מהרי"ר] שטר שכתוב בו שבח כו', ובשו"ע חו"מ סימן ק"מ סעיף י"ח, ע"כ נלע"ד שאין להוציא מיורשי דאורייתא על פי שטר זה, עכ"ד ע"ש. ולכאורה יש לומר דאם (היו) חתימות עדים הפסולים מחמת קרובה קדמו לחתימת עצמו, והיה באופן הכתוב בשו"ע כאן שהיו קרובים לו ורחוקים מבניו, לכו"ע כשר שטר זה, כיון דבשעה שנמסרה להם העדות קיבלם עליו ככשרים ואחר ¹²³⁴⁵⁶⁷⁸⁹¹⁰

[ס"ק] ועיין בתשובת משכנתא יעקב [חו"מ] סימן ט"ו שהאריך בזה:

חידושי רעק"א

סעיף י"ג. היה יודע וכו' עד שלא נעשה חתנו. נ"ב, נלע"ד אס דלא ¹¹¹²¹³¹⁴¹⁵¹⁶¹⁷¹⁸¹⁹²⁰ להוציא הפקד לשמעון חפץ כשהיה קרוז על שמעון, ואח"כ שנמתק ראה שראובן נתבע ואמר לו חפץ זה שלי הוא, ושמעון כפר, וכן נשבע אסלהו ונשעת הלוואה היה קרוז, דיכול להעיד על שמעון שפטר בפסול לעדות או נשבע לשקר כזוהן שראובן נסתלק מבעייתו, דלא (ז)הו עדות שנבעה מקצתה, ולא מיקרי מחילתו בפסול, דכל עדותו על אופה שעה כשפר ושבע

חתם סופר

שם סעיף י"ג. עד שלא. נ"ב, והפסול משום ענינה ונעשה כשר, עיין בס"ך סימן ל"ד ס"ק ל"ב: ש"ך סק"י. את אשתו. נ"ב, לר"ך עיין קמ' דנקט שם [ב"ב קכ"ח ע"א] חתם ולא נקט היה יודע עדות לנאה ונשאה וזכור ונירשה, מה משמע קמ' דלא כש"ך לקמן סימן ל"ד סוף סק"י ע"ש וק"ל, וצ"ע:

[לכך] [על דה] כסירה, ושנויה היא כולה מילתא דעדותו דעל אופה מעשה נפסל, ואף דמ"מ לר"ך הוה לדיעמו שטלו לו ושהפקד אללו, מ"מ אין זה ענין העדות. ויש לפקפק בזה, דיש לומר דמכל מקום לר"ך הוה להעיד שראובן הוה לו והוה נשבע עליו שלא ליה, וידין נשעת הלוואה היה קרוז ומיקרי מחילתו בפסול. ואפשר לומר דרך חידושי ליישן דברי חסד' [ב"ב] פרק חזקת דף ל"ד [ע"א] ד"ה הוי ע"ש, דהקשה האוריס וחומים כנללו מינו [נאח"י] דמ"מ מה מריות בזה שאומר ידי חטופי, מ"מ יאסרף הנכ"ד והעד, ויעידו שחפץ חפץ מחזירו ויפסל לעדות, ע"ש. והיינו דר"ל דהפסול אולי לפיכך מה דף (נ"א) [נ"א ע"א דה] [דב"י] דס"ל דאף לנגיעת ממון אמרינן דמחילתו בפסול ולא מהני סילוק, והא דפר"ך [ב"ב ס"ג ע"א] ולפסקי מרי מייחייב ולידיע, היינו עיקר הקושא על הדיינים לדידיה נדייני אותה העיר, ע"ש, א"כ י"ל אס אמר ידי חטופי אין יכול לפסול, דכזה הוה הנכ"ד מחילתו בפסול דנשעת שחטפו היה טעם בעדותו, אבל אס יבעט שלא חפץ דעיקר הפסול על השנויה שנשבע לשקר, וכשעת השנויה כבר נסתלקו הבעלים מנגיעתם, (ו)לא מיקרי מחילתו בפסול, וק"ל: שם. ונעשה חתנו פסול, נ"ב, ומ"מ לפטור אותו משנויה היסם עדיין עד משיע, דנדרבנן מהני מחילתו בפסול וסופו נכשרות. מתנה אפרים הלכות עדות ס' ט"ו: שם. כשהיה חתנו. נ"ב, אס חתם נשטר עד שלא נעשה חתנו ואח"כ נעשה חתנו, דאין על חתימתו, ולא הוי מחילתו נכשרות וסופו בפסול, עדשים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בצידי דין, והוי סופו ג"כ נכשרות: שם. כשהיה חתנו ומתה. נ"ב, אף אס לא הייה בתו נוסקת, מ"מ כיון דעד לא שכיבא, לא מיקרי מחילתו נכשרות. הנהיג אשר"י פ"ד דשנויות [סוף ס' ט"ו]:

סעיף ט"ו כג בפסול ממון אין צריך בו. הטעם, דדוקא נפסול קורבה דלף דמתרחק ממנו מ"מ זה שיעיד לו הוא זה שנפסל להעיד לו נראה, משום הכי נשאר בפסול. משא"כ נפסול החלי נגיעה ממון, כיון שנפסל מאותה הנאה ונכנס אחר תחתיו לאותה הנאה, הכי הוא כאלו לא היה לו הנאה ממנו מעולם. וגם

טו ב"ב בפסול ממון (י) לא בעי תחלתו וסופו בכשרות שאם היה נוגע בדבר בשעת ראית העדות מפני שהיה לו הנאה בדבר יכול להסתלק בענין שלא יהיה לו הנאה בדבר ויעיד. טז עדים הקרובים לערב פסולים ללוה ב"ב ל"ש אם הלוה לא ליפטר בטענת כפירה י"הם מעידים עליו שלווה או מ"אם טוען שפרע והם מעידים עליו שהורדה שלא פרע.

(7 במהדורת הסמ"ע: פרע.

נפשו ולא לחייב הלוה, משום הכי צאו להעיד, דנעדותן שמעידין שזה מכניסין הן הלוה במקום הערב שצריך להספר מעלה מהלוה. אלא אפילו טען הלוה אין לוקיין אבל פרעתיי א"כ, דנעטנה זו נפטר גם הערב מהמלוה, ומאל כשעדים הללו מעידים שלא פרע אין הנאה לערב מזה, קמ"ל דאפ"ה פסולין הן גם להלוה מטעם דאי לית ליה ללוה צטר ערבא אולי, משום הכי כל מה דמעידין על הלוה כאלו מעידין אותו על הערב וק"ל. ועיין דרישה שם כתבתי עוד פירוש אחר לזה:

הנ"ל

טורי זהב

שו"ע סעיף ט"ז. ל"ש אם הלוה כו'. בנמוקי יוסף [מכות ג' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אילעא] הביא ב' פירושים. הראשון, פרש"י [שם ד' ע"א ד"ה אילעא] דהלוה והערב כפרו שניהם בעיקר ההלוואה, וקרובי הערב באו להעיד, ופסולם רב הונא בריה דר' יהושע כיון דאי לית ליה ללוה אויל בתר ערבא, (ו) והר"ל כאלו נכתב השטר על הלוה והערב, וכיון שפסולים לערב פסולים גם ללוה. והראב"ד [בהשגות לרי"ף שם בסוף המסכת] כתב שטענותיהם על עסקי פרעון, שהלוה והערב היו מודים בהלוואה רק שהלוה אמר פרעתיך ובטענה זו נפטר הערב, והביא המלה אלו העדים שהורדה בפניהם שלא פרעו, נמצא הערב מתחייב, עכ"ל. מדהביא ב' פירושים נראה לי דיש מחלוקת ביניהם. ונראה לי דבזה פליגי, דלהראב"ד אפשר דכשר בנדרן דרש"י, דבנדרן דרש"י לא היה מעולם

באר הגולה

סעיף ט"ו י. שם [בסוף סעיף ל"ט] וכ"כ הרמב"ם בפט"ו [מעדות דין א'] מהא דפריך וליסקו כי מרי מנייהו ולידינו, צ"צ דף מ"ג ע"א וכמ"ש המוס' שם [ד"ה וליסקו], וכ"כ הרא"ש [שם פ"ג סי' מ'] ושאר פוסקים [ועיין ב"י שם]. סעיף ט"ז כ. טור [סעיף מ"א] מעובדא דאילעא וטוביה קרייה דערבא וכו', מסות דף ז' ע"א. ל' כפירוש רש"י שם [ד"ה אילעא]. מ. כפירוש הראב"ד [בהשגות לרי"ף שם בסוף המסכת] הביא הרא"ש שם בפסקיו [מכות פ"א סי' י"ג], וכ"כ רבינו ירוחם [מישרים] ג"כ מ"ג. וכתב הרא"ש נמשכה [ככל ס' סי' א'] דלא אמרינן שיהיו נאמנים לגבי לזה ולא לגבי ערב, דעדות נקטתה מחמת קורבה, בטלה כולה. והראב"ד כתב טעם אחר.

באר היטב

סעיף ט"ו יא. ויעיד. כתב הסמ"ע [סקכ"ג] והטעם, דנפסול ממון לא עליו שם פסול מחמת נגיעה מעיקרא, כיון שהיה יכול לסלק נפשו מיד, משא"כ נפסול קורבה. ועיין נמשכה ר"ל ק' חיים סוף סי' כ"ט וסי' ק"ג, ונמשכה מהרי"ט סי' כ"ו וק"ה [שי"ן סקכ"ב]: סעיף ט"ז יב. אר. עיין בסמ"ע [סקכ"ד] וצ"ח [סעיף מ"א], מה שפירשנו בזה:

ודיינא דבעינן תחילתו וסופו בכשרות, כמבואר בש"ס ב"ב קכ"ח ע"א כו'. דין ה', פסול מחמת נגיעה ממון, רבו המקילים דלא בעינן תחילתו וסופו בכשרות, ויש בזה ג' טעמים. א', משום שבידו לסלק עצמו כל שעה. ב', דאינו פסול לכל אדם ולא דמי לקרובים. ג', דקרובים שאני, שהיה עד פסול מתחילתו ותו לא מיתכשר, משא"כ נגיעה מחמת ממון היה מתחילתו בעל דבר ולא עד, ובשעה שמסלק עצמו הוא דנעשה עד והוא ליה תחילתו בכשרות כו', ומ"מ יש חולקים וס"ל דגם לענין פסול ממון בענין תחילתו בכשרות, והעלה הש"ך בסימן ל"ז ס"ק ל"ב דמצי המוחזק לומר קים לי וכו'. דין ה', פסול מחמת עבירה, זה לא נזכר בש"ס, אך הש"ך בסימן ל"ד ס"ק ל"ג פשיטא ליה דלית ביה משום תחילתו וסופו בכשרות, ומסידור דבריו נראה שלא אמרו אלא בפסול עבירה שאינו חסם כו', עכ"ל ע"ש, ועיין מה שכתבתי בסימן ל"ד סעיף כ"ט ס"ק (מ"ו) [מ"ה]: סעיף ט"ז ט. אם הלוה בא ליפטר. עיין סמ"ע ס"ק כ"ד, ועיין בחשובת נאות דשא [נ"א] סימן ס"ז, בעובדא שהוציא שמעון שטר בחתימת ידי ראובן, ובקיום לוי ויהודה

אמרי ברוך

סמ"ע ס"ק כ"ג. הטעם דדוקא בפסול קורבה. ג"כ, יעניין חידושי רמב"ן ל"ב דף מ"ג [נ"א ד"ה שם ואמרינן]:

סעיף ט"ו יב. לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות. וכן פסק נמשכות רבי אליהו ק' חיים סוף סימן כ"ט שהכרעו המחבר מכתב. ונמשכה סי' ק"ג לא כתב כן אלא כתב דהוי ספיקא דדינא, וע"ש [קש"כ]. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ל"ז סעיף י"ח [סקכ"ב]. ועיין נמשכות מהרי"ט [נ"א] סימן כ"ו וסימן ק"ה [קש"כ]: סעיף ט"ז יא. לא שנה אם הלוה בא ליפטר עצמו כו'. עיין סמ"ע [סקכ"ד] עד ועיין דרישה שם כתבתי עוד פירוש אחר לזה. ועיין צ"ח [סעיף מ"א] פירושים אחרים נכונים: יד. והם מעידים עליו [וכו'] שהורדה שלא פרעו. או ששטר ציד מלוה, והלוה מציא עדים שפרעו והם קרובים לערב. רבינו ירוחם [מישרים] נחזי צ' ח"ג. והצ"י [סעיף מ"א] כתב על זה, ורבינו כתב דכדברי כולם. וליתא, * דלא נזכר פירוש זה בטור

תומים סק

אלא הוא פירוש שלישי, והוא מדברי הרמב"ן נספר מלחמות [מכות ג' ע"א מדפי הרי"ף] שפרש שם בפסוק ממה שפירש הראב"ד [בהשגות לרי"ף בסוף המסכת], ע"ש, והוא פירוש נכון: (טו) אם פועל שפרע. עיין צ"ח [סעיף מ"א] ורבינו ירוחם [מישרים] נחזי צ' חלק ג' * שדכריהם מעורבים דעת הראב"ד [שם], שנראה להדיא מדכריהם שהראב"ד מחלק בין שני דיבורים לדיבור אחד. והא ליפסא, * ולהראב"ד אין לחלק כלל צ"ח. אלא מחלק, דהתם כיון שהוא מעיד על עצמו, א"כ לא שייך ביה עדות כלל, שאין

תכ"י

ר"י: אלא
לראב"ד

ביאור הגר"א

סעיף ט"ז לא. (ליקוט) ל"ש כו'. עיין רש"י שם [במכות הובא בבאה"ג אות כ'] פירש רש"י כו', והראב"ד כו'. ומשמע לכאורה דראב"ד חולק על רש"י. וכן כתב רבינו ירוחם [מישרים ג"ב ח"ג] דנעדי הלוה לראב"ד נאמני, דפלגין דיוצא כיון דשני דיבורא מיסו. אלא אי אפשר [לומר] זה, דהא הראב"ד מצינו הרא"ש שם לא מחלק בענין זה, אלא משום דנעל דין אינו עד לגבי עצמו. וכ"כ ש"ך [סקט"ו]. ומ"מ למיזן הראשון של הרא"ש וכפי מה שכתב בסעיף ט"ו בפסול כו', * וכן נהג"ה [סעיף ט"ז] קרובי כו', והוא דלא כמיזן הראב"ד. ל"ל שיש עדים אחרים שהוא ערב, נעטנה כפירה, אלא דעת הרעננ"ל [מכות ד' ע"א ד"ה אילעא] וריצ"ש [סי' של"ט] כהראב"ד. עיין סימן ל"ז [סוף סעיף א' בהג"ה, ושם סקכ"ב] (ע"כ):

פתחי תשובה

סעיף ט"ו ח. בדבר ויעיד. עיין באר היטב [סקי"א], ועיין בש"ך לקמן סימן ל"ז סעיף י"ח ס"ק ל"ב, שהביא הרבה פוסקים החולקים, וס"ל דגם בפסול ממון בעינן תחילתו וסופו בכשרות, ומסיק דמצי המוחזק לומר קים לי, ע"ש. והובא בבאר היטב שם ס"ק ל"ב, ועיין מה שכתבתי שם [סקי"א]. ועיין בחשובת חתם סופר חלק חו"מ סי' ל"ו שכתב וז"ל, בענין תחילתו וסופו בכשרות יש בזה ג' דינים. א', פסול קורבה, בזה לית דינא בכשרות, רבו המקילים דלא בעינן תחילתו וסופו בכשרות, ויש בזה ג' טעמים. א', משום שבידו לסלק עצמו כל שעה. ב', דאינו פסול לכל אדם ולא דמי לקרובים. ג', דקרובים שאני, שהיה עד פסול מתחילתו ותו לא מיתכשר, משא"כ נגיעה מחמת ממון היה מתחילתו בעל דבר ולא עד, ובשעה שמסלק עצמו הוא דנעשה עד והוא ליה תחילתו בכשרות כו', ומ"מ יש חולקים וס"ל דגם לענין פסול ממון בענין תחילתו בכשרות, והעלה הש"ך בסימן ל"ז ס"ק ל"ב דמצי המוחזק לומר קים לי וכו'. דין ה', פסול מחמת עבירה, זה לא נזכר בש"ס, אך הש"ך בסימן ל"ד ס"ק ל"ג פשיטא ליה דלית ביה משום תחילתו וסופו בכשרות, ומסידור דבריו נראה שלא אמרו אלא בפסול עבירה שאינו חסם כו', עכ"ל ע"ש, ועיין מה שכתבתי בסימן ל"ד סעיף כ"ט ס"ק (מ"ו) [מ"ה]: סעיף ט"ז ט. אם הלוה בא ליפטר. עיין סמ"ע ס"ק כ"ד, ועיין בחשובת נאות דשא [נ"א] סימן ס"ז, בעובדא שהוציא שמעון שטר בחתימת ידי ראובן, ובקיום לוי ויהודה

עיין הערות
הלמ"ג

אדם נקרא לעצמו עד פסול כדי שנאמר עדות שצטלה מקצתה צטלה כולה, משא"כ הכא דהו"ל עדות שצטלה מקצתה צטלה כולה. ועיין בהר"ש פ"ק דמכות [ס"י י"א]. וכמוהו שרבינו ירוחם והצ"ח הבינו שגם להראש"ד קאי תירוצא קמא דהרא"ש, אבל הא ליחא, ע"ש ודו"ק ותשכח כדברי. ועיין

בריב"ש סי' של"ט [קס"ב]. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ל"ד סעיף כ"ו [סק"ח]: (וי"ז) הו"ו קרובי נרצח יבואים להעיד בו. *ואפילו הנרצח עצמו כל זמן שהוא חי ואינו טריפה יכול להעיד. כן הוא במדריש שם [המובא בציונים אות י"ט]. וכתב צ"ח, משמע מהכא דטריפה אינו כשר להעיד, וכ"כ בסימני המחודשים

תוס' סק"א

כ"י ש"ח: עיין לקמן סימן ל"ד (פ"ד) וסעיף כ"ו וז"ל בהגה

הגה (י"ז) קרובי נרצח יבואים להעיד על הרוצח וכן קרובי המוכה יכולין להעיד על המכה לגרשו מבית הכנסת או שאר עונש דומה לזה שאין תועלת למוכה בעדותו*.

ציונים ומקורות (ע) הגהת אשרי סנהדרין פ"ג סי' א' אות ג' ומדריש פרק זה שולח שם סי' תרצ"ה. ד"מ מ"א. (ז) הנהגות (מדריש) אשרי שם.

בסמ"ח, טריפה אינו כשר להעיד. משמע מדבריו דטריפה פסול להעיד לכל עדות מזה פסול גופו שהוא טריפה. ואין דבריו נכונים וכמ"ש לקמן. ובדברי משה [סעיף מ"א] כתב, דהמדריש מייירי בדיני נפשות וס"ל כממוקי יוסף פרק (זה בורר) [אחד דיני ממונות י' ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה מאחרין] דלא

בה יבואין להעיד על הרוצח. והטעם מפורש שם [במדריש המובא בציונים אות י"ט] כיון דכבר מת מאי נפקא מינה לקרובי נרצח במיתתו של הרוצח. וזה שסיים מור"ם וכתב, דקרובי המוכה מעידין בדבר שלא יגיע להמוכה הנהגה בעדותו כו'. והוא ג"כ בדרי המדריש שם. וע"ש דכתב עוד, *דאפילו

הנרצח עצמו כל זמן שהוא חי ואינו טריפה יכול להעיד, שהרי האמינו לומר פלוני רבעני, עכ"ל. ונראה דדקדק לומר הנרצח, ללמדנו דמייירי שצטעה שצאנו לדון הרוצח, כבר מת המוכה, אלא שמעיקרא צטעה שהעיד הוה חי ולא הוה טריפה ואחר כך מת, ומקבלין עדותו להמיתו או לחייבו גלות על פיו, וכתב"ג דוקא מותר, משום דאין לו הנאה גם להנצח בהמיתה או בהגלות. אבל אם נשאר חי, פשיטא דלא מקבלין עדותו לענוש המכה על פיו בשבת וריפוי ואינן. ומור"ם קולר בזה, משום דדין מיתה וגלות אין נוהגים בינינו, ולא כתב דין דקרובי הנרצח אלא ללמד ממנו דין קרובי המוכה, וק"ל:

ביאור הגר"א

והראש"ד כו', והא דאמר אדם קרוב כו'. וכ"כ הריב"ש [סי' של"ט] וכתב, דוקא בצעל דין עצמו, אבל בקרוביו פסולין, ומבטלין *לדין זה. עיין סימן ל"ו סעיף א' בהג"ה תקנת הקהל כו' [ושם סק"ב] (ע"כ): לג. (ליקוט) שאין תועלת כו'. כמ"ש סימן ל"ד סעיף כ"ו בהג"ה (ע"כ):

באר היטב

יג. נרצח. ואפילו הנרצח עצמו כל זמן שהוא חי ואינו טריפה יכול להעיד, שהרי האמינו לומר פלוני רבעני. ומור"ם קולר בזה, משום דדין מיתה וגלות אין נוהגין בינינו, ולא כתב דין דקרובי נרצח אלא ללמד ממנו דין קרובי המוכה, עכ"ל הסמ"ע [סק"ה]. ובש"ך [קס"ו] מאריך דין זה אם הטריפה יכול להעיד בדיני ממונות אף בדעיק ג"כ עדות שאמה יכול להזימה, ע"ש שהשיג על הדריש משה והסמ"ע כמה שכתב דלמאן דס"ל דגם בדיני ממונות צעיק עדות שאמה יכול להזימה א"כ הטריפה פסול להעיד, וזה אינו, דלא דמי כלל לדיני נפשות, דהתם לא שייך ביה הזמה משום ד"ל גבלא קטילא בעו למיקטל, והיינו צעדי טריפה, וכשהטריפה הוא עד לימיה בזממנו וזממנו, וכל זה לא שייך בדיני ממונות, דנהי דהוא טריפה מ"מ מה שמעיד צממון שייך ביה הזמה, דכשיחש יחשלו כו', ע"ש באריכות:

פתחי תשובה

מעידים על הקיום ועל גוף הענין, וכתוב בו איך ראובן שלח את שמעון לאדון אחד להשתדל לו איזה כתב הנצרך לו, וכאשר יביא מהאדון אותו כתב יתן לו ראובן מאה זהובים בשכרו, ועוד כתוב בו תנאים ואופנים, ותובע עתה שמעון שכרו הנ"ל, כי הכתב מהאדון כבר מסר לראובן. והשיב ראובן כבר נתפשרתי עמך וסילקתי לך, ומה שלא לקחתי השטר ממך הוא כי בעת שחתמתי לא היה כתוב בו רק שני שיטין, ועתה כל הנמצא כתוב בשטר שקר הוא כי האופנים נעשו בדרכים אחרים, ולפי שלא היה שטר גמור לא חששתי לקחתו, ושאלו הבית דין לשמעון מדוע מסרת הכתב של אדון ליד ראובן קודם ששילם שכרך, השיב כי לוי ויהודה הנ"ל נתערבו לי עבורי, וגם קודם נסיעתי להאדון לא האמנתי כלל לראובן, רק ע"י ערבותו לוי ויהודה נסעתי להאדון, וגם שטר הזה לא היה כלל בידו רק ביד הערבים הנ"ל, ועתה סמוך למשפט לקחתי השטר מידם כדי לתבעו לראובן, והפשר שאומר הוא שקר, והאריכו עוד בטענותם. ופסק דשטר זה שמוציא שמעון חספא בעלמא הוא, כיון שמורה שמעון שלוי ויהודה ערבים לו, והרי ערב פסול לעדות, ואפילו קרובי הערב פסולים לעדות בכל עניני טענות הנולדים בין הלוח להמלוה, עיין בסימן ל"ג בסמ"ע ס"ק כ"ד, ממילא כאן כיון שעדי השטר פסולין להעיד, הרי השטר חספא בעלמא, ויכול ראובן להכחיש כל דברי השטר ההוא בכל מה שירצה, וכל טענות שמעון בזה אינן רק תביעות בעל פה, וישבע ראובן ויפטר. ואפילו אם ירצה שמעון לפטור עתה את לוי ויהודה מהערבות ולא יהיו נוגעים, אפילו הכי לא מהני, חדא דלפי הנראה מלשון השאלה שלוי ויהודה הם כערב שלוף דרך, דמבואר בסימן קכ"ט [סעיף י"ט] דבבכ"ג אין להמלוה על הלוח כלום, א"כ מעיקרא אין לשמעון תביעה על ראובן כלל כל זמן שיש ללוי ויהודה נכסים, וא"כ הם עצמם בעלי דינים דראובן, ואין כאן מקום כלל לזה שיפטרנו מהערבות כמובן. ותו דאפילו לא היו לוי ויהודה רק סתם ערבים, אפ"ה אין מועיל פטור כמבואר בסימן קכ"א סעיף ט', דאפילו אם פוטר הלוח את השליח משבועה כדי שלא יהא נוגע לעדות אינו מועיל, משום דאיכא למימר דבשביל ההוא הנאה שפוטר משבועה הוא מעיד לו. ותו דאפילו היכא דמהני סילוק לנוגע, צריך הוא לחזור ולהעיד בבית דין אחר שנסתלק, כמבואר בסימן ל"ג סעיף ט"ו כו'. וא"כ בנדר דנן עכ"פ שטר זה בטל משום דעשאוהו בעת שהיו נוגעים, וא"כ נעשה תביעה זו בעל פה, ונהי דבמה שמכחיש ראובן את האופנים שביניהם, יכולין להעיד בעל פה, מ"מ מה שאמר עוד שכבר נתפשר עמו ופרע לו, מהימן בשבועה, ולא אמרינן שישבע שמעון שהוא בעל השטר נגד טענת פרעון, דהא ליחא כי השטר נתבטל כו', וכל זה פשוט ע"ש. ושם בסימן ס"ח כתב, דאפילו אם לוי ויהודה לא היו נוגעים בעת שחתמו, כגון אם לא נכנסו בערבות לשמעון קודם שנסע להאדון, רק אח"כ כשהביא הכתב מהאדון ולא רצה ליתנו לראובן עד שיתן לו שכרו, אז נעשו לוי ויהודה ערבים, ונעשו אז נוגעים, אפ"ה השטר פסול, דכיון דעכשיו הם נוגעים חיישינן דהשתא כתבוהו והקדימו זמנו בכוננה, אם לא היכא שראו עדים את השטר קודם בואו מהאדון בעוד שלא היו לוי ויהודה ערבים כו', וכן מבואר להדיא בש"ס ב"ב דף קנ"ט [ע"א] דבנוגע בעינן שראו עדים את השטר קודם שנעשה נוגע כו', ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ל"ז סעיף א' סק"א, ובסימן מ"ו סעיף ל"ה סק"ב. ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סימן ק"ג ובספר שער משפט סק"ה: י. קרובי נרצח. עיין בתשובת כנסת יחזקאל סי' פ"ט, מה שכתב לפרש תשובת הרא"ש כלל ג"ז [סי' ב] שלא יהיה סתירה לדין זה. ועיין בזה בתומים ס"ק י"א ובתשובת משכנות יעקב חלק ח"מ סי' ט"ו באריכות. ומה שכתב הבאר היטב [סק"ג], ובש"ך מאריך בדין זה אם הטריפה יכול להעיד בדיני ממונות כו', עיין בנחלת צבי מה שכתבתי בזה:

חידושי רעק"א

שי"ך ס"ק ט"ו. כ"ב, ולענ"ד קלם ראינו בדיני ממונות לא צעיק עדות (שאי אחא) יכול להזימה, והיינו מסוגיא ד"צ קכ"ה [ע"ב], הפעוטה וכו', התם צעיק ועמדו וכו', דלמאי לא משני בקצור דהו"ל עדות שאי אחא יכול להזימה דקטן שהיך פטור, אע"כ בדיני ממונות לא צעיק עדות שאמה יכול להזימה, ומדאורייתא בל"ה פסול דאגשים לא מיתרי, דבל"ה כריך למעט נשים, כדליתא ריש פרק ד' דשנעו וכו' ע"א, אלא דהנ"ל קאמר דממלא אימעיט קטנים דאינם בכלל אנשים וק"ל:

אמרי ברוך

סעיף ט"ו רמ"א. קרובי נרצח יכולים להעיד כו'. נ"ב, נ"ע, דכירושלמי סנהדרין פרק זה בורר הלכה ט' וכתבתי שצוועט [פ"ד ח"א] ליחא בזה הלשון, מנ"ר ישמעאל ופסו העדה כו', שלא יהיו העדה לא קרובי המכה ולא קרובי המוכה. אמר ר' יוסי כו', נמצאת אומר ג"מ דין גואלי הדם, מכאן שלא יהיו הידיים קרובי הידיים, ומגן שלא יהיו העדים קרובי הידיים, אמרה מורה הכוונ על פי עדים הרוב על פי ידיים, מה הידיים אינם קרובי הידיים אף העדים לא יהיו כו', ע"כ. אמנם יש לומר דהא אינו אלא אגבא דר"י, אבל לר"ע דליף דקרובים פסולים להעיד מפסוק לא יממו אבות על בנים, לא שמעין לפסול קרובי הנרצח:

חתם סופר

שי"ך ריש סקט"ו. קרובי. נ"ב, עיין מה שכתב בכל זה פני יהושע בקונטרס אחרון לכתובות סימן ס"ח:

לפנינו ולא ידעו, או שהכחישו זה את זה בחקירות, עדותם בטלה משום דבנין עדות שראויה להומה, וכמו שאוכיח לקמן מן הש"ס ורמב"ם וסוג' ושאר פוסקים. חדע, שהרי הר"ן סוף כתובות [ס"ה ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה ולענין] מביא דברי הרמב"ם דסוף פרק י"ז מהלכות מלוה, והרי הר"ן סוף פרק ב' דכתובות [י"ב ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה דכין] ס"ל דגם דבני ממונות בעינן עדות שראויה להומה. אלא דלא כמ"ס. ומ"ס המרדכי פרק זה בורר [שם] דר"י מכשיר עדות הקרובים לדיינים, לא כמו שהבינו הד"מ והסמ"ע דהיינו מטעם בדמיון לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה, אלא אדרבה מדברי ר"י מוכח להיפך, שהרי כתב המרדכי שם, ור"י מכשיר בפ"ב דכתובות גבי עד דיין מלטרפין, ע"כ. ובפ"ב דכתובות [דף כ"א ע"ב ד"ה [החן]] שם כתבו המוספות וז"ל, אין עד נעשה דיין, הטעם כמ"ס רש"ם [וכו']. ויש מפרשים משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ואם העדים נעשו דיינים עדות שאין אתה יכול להזימה היא, שלא יקבלו הומה על עצמם. ומיהו לפי טעם זה אם העדים קרובים לדיינים אינם יכולים להעיד, לא יקבלו הומה עליהם, אלא כיון דבני הומה ייבאו בנית דין אחר, עדות שאתה יכול להזימה קרינא בהו, ה"נ יהיה הדין נעשה עד, ודוקא בעד המעיד [אמרין דאין עד נעשה דיין דשייכי הגי טעמין], אבל עד שאין לר"ך להעיד כגון שיש אחרים שיעידו [וכו'], נעשה דיין, ודוקא דבני ממון, אבל דבני נפשות אפילו עד *הרואה אין נעשה דיין לר' עקיבא כו', עכ"ל. וכ"כ עוד המוספות [ב"ק] סוף פרק החובל דף ז' ע"ב [ד"ה בגין] בשם ר"י, ע"כ. הרי מוכח להדיא דעת ר"י איפכא דלף בממון בעינן עדות שאתה יכול להזימה, אלא דמכשיר בעדים הקרובים לדיינים דזה הו' עדות שיכול להזימה בפ"ד אחר. ולפי דעתי אין שום פוסק שיחלוק לומר בדמיון לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה, וכמו שאוכיח לקמן מן הש"ס. וכן נראה מדברי הרי"ף [סנהדרין ח' ע"ב מדפי הרי"ף] והרא"ש פרק זה בורר [ס"ה ל"ב] שהביאון את הירושלמי [שם] בסתם, דעדים לא יהיו קרובים לדיינים משום דהו' עדות שאי אתה יכול להזימה, משמע מדבריהם דלענין ממון הביאורו, שהרי אין דרכם להביא מה דשייך דוקא לענין דיני נפשות. וכן נראה עוד להדיא מדברי הרא"ש בפ"ב דכתובות [ס"ה י"ח] גבי קיום. וכ"כ הר"ן להדיא בסוף פרק ב' דכתובות, ע"כ. שהרי"ך. וכן משמע פשטא דסוגיא דפרק מרובה סוף [דף ע"ה] דפרק החס, והא ק"ל דעדות שאי אתה יכול להזימה לא הו' עדות וכו'. *ועוד נלע"ד להוכיח כן מן הש"ס דגם בממון בעינן עדות שאתה יכול להזימה, דאמרין בש"ס [סנהדרין] ריש פרק אחד דיני ממונות [ל"ב ע"א], דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות צריכין דרישה וחקירה, ומ"ט אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה, שלא תנעול דלת בפני לווי, ובדיני נפשות וכן בדין מרומה אוקמה אלאורייתא. ובפרק היו בודקין [סנהדרין מ"א ע"ב] אמרין בש"ס דטעמא דדרישה וחקירה הוא משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה הוא, וא"כ אף בהודאות והלואות נהי דתיקנו רבנן דלא בעינן דרישה וחקירה, היינו שאין היות דין צריכין לכחילה לחקור ולדרוש העדים משום שלא תנעול דלת בפני לווי, אבל מ"מ מוכח דבעינן עדות שאתה יכול להזימה אף דבני ממונות ואפילו בהודאות והלואות. ונפקא מינה אילו חקרו היות דין את העדים דיעבד ואמרו איני יודע בחקירות ודרישות, עדותם בטלה, כדאמרין להדיא בש"ס סוף פרק היו בודקין דאפילו עד אחד שאומר איני יודע דדרישות וחקירות עדותם בטלה, דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, ובדיקות עדותן קיימת דעדות שאתה יכול להזימה היא. ודוחק לומר דעקרי רבנן משום נעילת דלת דינא דעדות שאתה יכול להזימה לגמרי, דזה לא מתבאר כלל. ועוד דגרסינן בפרק זה בורר בסוף [דף ל'] אמר רב יודא עדות המכחשת זו את זו בבדיקות, כשרה דבני ממונות. ומשמע דבחקירות פסולה, וכמ"ס הרמב"ם ריש פרק ג' מהלכות עדות [ה"א] וסמ"ג [עשין ק"ט] ועוד והמתבאר לעיל סימן ל' [סעיף ב']. וכ"כ נמוקי יוסף פרק זה בורר [ט' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה נהרעין] גבי אחד אומר דזיוטא עליונה כו'. וכ"כ הריב"ש סי' רס"ו, דעדות המוכחשת בחקירות פסולה אפילו דבני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה, דדוקא מוכחשת בבדיקות הוא דכשרה דבני ממונות, ובהנהו גוונא דאיתמר הסם בפרק זה בורר, אבל בחקירות לכו"ע פסולה אפילו דבני ממונות כו'. וכ"כ רבינו ירוחם [משיריש] נחב"ב ד' ח"ב, ושאר פוסקים להדיא. והיינו ע"כ מטעם שכתב רש"י [שם ד"ה בבדיקות], ח"ל, בבדיקות שאינו משבח חקירות באזהר יוסם באזהר שעה שהומה תליה בהן, אלא בכלים שחורים וכלים לבנים שאין דין הומה תליה בהן, עכ"ל. הרי בהדיא דעדות המכחשת זו את זו בחקירות פסולה, מטעם דבעינן

בעינן עדות שאתה יכול להזימה רק דבני נפשות ולא דבני ממונות. וכ"כ המרדכי פרק זה בורר [שם] בשם ר"י, דעדים הקרובים לדיינים, כשרים, לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה דבני ממונות, ולכך טריפה כשר להעיד דבני ממונות, ע"כ. ומביאו הסמ"ע בקצרה ס"ק כ"ו, וכתב דמור"ם קי"ל כן ולא הגיה משום דרבים חולקים עליהם. משמע מדבריהם למאי דרבים חולקים וס"ל דעדות הקרובים לדיינים פסולים, משום דגם בממון בעינן עדות שאתה יכול להזימה, וטריפה פסול אף דבני ממונות. וכל דבריהם תמוהין מכמה טעמים. חדא, נהי בדמיון בעינן עדות שאתה יכול להזימה, היינו כגון בעדות הקרובים לדיינים וכו"ג וכמ"ס לקמן, דאם מעידים בגוף העדות שאי אתה יכול להזימה לאו עדות היא, דבעדות זו לא יבואו לדין הומה, אבל עד טריפה נהי דהוא טריפה, מ"מ מה שהוא מעיד בממון שייך ביה הומה, דכשיוסם יסלם ממון, וכי מה ענין טריפה לתשלומי ממון. וגם מה דס"ל לז"י דטריפה פסול משום פסול בגופו שהוא טריפה, וגם מה שמשפלין הדרכי משה והסמ"ע בזה. *ולע"ד דכולם שגו וטעו ואשתמיטתו ש"ס ערוכה בסנהדרין פרק הנשרפין [דף ע"ח ע"א], דגרסינן הסם, אמר רבא טריפה שהרג שלא בפני ב"ד פטור, דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה [פירש"י [ד"ה שלא בפני], דאין יכול לחייבו על פי עדים, שאם הומו אין נהרגין, דגברא קטילא בעו למיקטלן]. ואמר רבא עדים שהעידו בטריפה והומו אין נהרגין, עדי טריפה שהומו נהרגין. רב אשי אמר אפילו עדי טריפה שהומו אין נהרגין לפי שאין בוזממי וזממין. וכן פסק הרמב"ם בפרק כ' מהלכות עדות [ה"ז]. וכתב הכסף משנה שם דצריך לפרש דבשעה שהעידו לא הו' ידעין שהם טריפה דא"כ אין העידו, וע"כ. וא"כ מוכח להדיא דבין לרבא ובין לרב אשי אפילו דבני נפשות טריפה כשר להעיד מ"מ ע"כ ואינו פסול מ"מ פסולת בגופו. אלא לרב אשי פסול דבני נפשות משום שאינו בוזממי וזממין, משום דגברא קטילא בעי למיקטלן והו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה וכמו שפירש רש"י שם [ד"ה לפי שאינו], וזה לא שייך כלל בממון, דמ"מ כשיומו יתחייבו לשלם ממון, וכי מה ענין תשלומי ממון לטריפה, וא"כ מה שכתב המרדכי [שם] כל זמן שהוא חי ואינו טריפה כו', היינו משום דמיידי דבני נפשות. גם מה שכתב הד"מ והסמ"ע שדעת הנ"י [סנהדרין] פרק (זה בורר) [אחד דיני ממונות] והמרדכי פרק זה בורר בשם ר"י בדמיון לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה. ליחא, דאדרבה [בנמוקי יוסף] [מרדכי] שם משמע להדיא איפכא, דמיידי את הירושלמי [שם פ"ג ה"ט] דעדים הקרובים לדיינים פסולים משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ומשמע מדבריו דהיינו לענין ממון ע"כ. וכן משמע עוד מדברי הנמוקי יוסף פרק החובל [ל"ב ע"א מדפי הרי"ף ד"ה בירושלמי], ע"כ. ומה שכתב הנ"י ריש פרק אחד דיני ממונות [י' ע"ב מדפי הרי"ף], דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה, ומינה לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה, דטעמא דדרישה וחקירה משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה הוא, עכ"ל. ר"ל דלכחילה לא בעינן לחקור משום עדות שאתה יכול להזימה, דלכחילה אין מדקדקין בזה משום שלא תנעול דלת בפני לווי. וכמ"ס לקמן לפרש דברי הרמב"ם דפרק ב' מהלכות רוצח [ה"ט] כן ע"כ, ואמרין מסתמא יודעים באזהר יוסם ובאזהר שעה הוא, ולא בעינן שיעידו בפירוש בעינן שאתה ראוי להומה. אבל אם ידעין בודאי שאין יודעים באזהר יוסם ובאזהר שעה והו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, לאו עדות הוא, וכמו שהוכחתי לקמן מן הש"ס ע"כ. וכן צריך לפרש דברי בעל העיטור, שבסוף אות ק' קרובים דף ל"ט ע"ג [קבלה עדות ס"א ע"ד] כתב, שלא יהיו העדים קרובים למלוה ולדיינים דהא שייכא הומה בעידי קיום, עכ"ל. אלא בעינן דבעינן בממון עדות שאתה יכול להזימה. ולעיל באזהר דף צעמוד א' [שם ס"א ע"ב] כתב, דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות דדרישה וחקירה כו', עד, כדי שלא תנעול דלת בפני לווי, הולכך לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה אלא דבני נפשות, עכ"ל. אלא ודאי צריך לפרש דבניו כמו שפירשתי דברי הנמוקי יוסף ודוק. וכן מ"ס הרמב"ם סוף פרק (כ"ג) [י"ז] מהלכות מלוה ולוה [והסמ"ג [עשין צ"ד] דף קע"ז ע"ד] ח"ל, מכאן אתה למד ששטר שאין בו מקום או זמן כשר, אע"פ שעדות זו אי אתה יכול להזימה, שאין מדקדקין דבני ממונות דדרישה וחקירה כמו שכתבתי, שלא תנעול דלת בפני לווי, ולפיכך שטרי חוב המאחרין כשרין אע"פ שאי אתה יכול להזימן, עכ"ל. ונראה שהוציא כן מהש"ס דריש פרק אחד דיני ממונות [ל"ב ע"א], ועיין בהרב המגיד שם. היינו נמי דלענין לכחילה לא בעינן לחקור ולדע אם הם עדות שראויים להומה, ואמרין מסתמא העדים יודעים המקום והזמן. אבל אי היו העדים

אורים
סקכ"ה
תומים
סקס"זבתוס' לפי
שאר צדדי
להעירתומים
סקכ"ה

עדות שאתה יכול להזימה, דל"כ אין טעם כלל לפסול עדות המכחשת זו את זו בחקירות, דמה כן שמכחשת זו את זו בחקירות סוף סוף בגוף הענין עדותם מכוננת, ולמה יגרע ממכחשת זו את זו בדקיות, אלא ודאי דפירשתי. ויאל לנו מזה דנהי דנדיני ממונות לא צעין לכתחילה דרישה וחקירה, מ"מ אם חקרו ואמר אחד מהן אפילו איני יודע, עדותן בטלה. ואין סברא כלל לחלק בין עדות המכחשת, לאומר איני יודע, דכיון דאמרין בש"ס סוף פרק היו דוקין [מ"א ע"ב] טעמא דאומר איני יודע, בחקירות עדותן בטלה, משום דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, וכבר הוכחתי דגם דניי ממונות צעין עדות שאתה יכול להזימה ולהכי עדות המכחשת בחקירות עדותן בטלה, א"כ ה"ה באומר איני יודע, ושוב מלאכי ציצ"ש סי' רס"ו שכתב, שגראה דהודאות והלואות אפילו דין מרומה לא צעי דרישה וחקירה כדיני נפשות ממש, אלא שצריך הדין לחקור בו כל מה דאפשר, לא שאם אמר באחד מן החקירות איני יודע שמהא עדותן בטילה כדיני נפשות כו', ע"ש [קש"ב], ומציאו צ"י בקצרה לעיל סימן ל' מחודשים (ו') [ב'] וכן ה"ש שם [סוף סעיף א']. ואין דבריו מוכרחים. ונלע"ד כמ"ש מהך דפרק זה בורר דעדות המכחשת דניי ממונות בחקירות פסולה. וגם פשט הסוגיא דריש פרק אחד דיני ממונות לא משמע כדבריו ע"ש, גם בסוגיא דפרק מרובה [סוף דף ע"ה] גבי הא דאמרין התם, והא קי"ל דעדות שאי אתה יכול להזימה לא הו' עדות, הני מילי היכא דלא ידעי באיזה יום באו שעה דליכא עדות כלל כו', לא משמע כדבריו. דדוקא לומר דדוקא דניי קנסות מיירי התם, ואפילו לפי דבריו היינו דוקא לענין דרישה וחקירה, אבל מודה דבעלמא צעין עדות שאתה יכול להזימה דניי ממונות דו"ק. ולפיכך יזהר הדין לכתחילה שלא יחקור רק דין מרומה וכה"ג, דכיון דאינו צריך לזה למה יציא את הבעל דין לידי הפסד, דשמא יאמר אחד מהן איני יודע. ואל יטען לשון השר מקו"י במדכ"י פרק זה בורר [ס' הרצ"ו], ללמוד מדבריו דדוקא דניי נפשות צעין עדות שאתה יכול להזימה. אדרבה כשתדקק היטב מראה דס"ל דגם דניי ממונות צעין עדות שאתה יכול להזימה, ומה שכתב דיני נפשות, ר"ל דדניי נפשות אין עד הראיה נעשה דין וכמ"ש המוספות פ"ב דכחצות [ב"א ע"ב ד"ה הנח] ופרק הסובל שם [צ' ע"ב ד"ה כגון], ע"ש דוק. ומ"ש הרמב"ם פ"ב מהלכות עדות דקשה לשונו, דהא בפרק הנשרפין [סנהדרין ע"ה ע"א] אמרו סתם, כל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות, משמע בין צממון בין נפשות, דצממון ג"כ שייכא הזמה, וכן מראה מדברי הר"ן סוף פרק האשה שנאמרמלה [שם] כו', עכ"ל. ולפי דבריו הו"ל להקשות מכל הפוסקים הנ"ל ומש"ס דפרק זה בורר שהבאתי, ופסק הרמב"ם גופיה כן בריש פרק ג' מהלכות עדות [ה"ג], דעדות המכחשת זו את זו בחקירות פסולה אף דניי ממונות. אלא ודאי לא קשה מידי, דמה שכתב בהלכות רואה, אחי לאפקי דיני ממונות לענין חקירה, [לכתחילה לא צעין שמהא ראיה להזימה, דהא לכתחילה לא צריך דרישה וחקירה דניי ממונות משום נעילת דלת, וכמו שהבאתי לעיל דברי הרמב"ם סוף פרק י"ו מהלכות מלוה, וכמו שפירשתי לעיל דברי הר"ן גופיה והעיקור והנימוקי יוסף. אבל דיני נפשות בכל ענין צעין עדות שמהא ראיה להזמה. ואין ספק דאישמיתיה לבעל לחס משנה דברי הרמב"ם דסוף פ"ו מהלכות מלוה ולוה, ודברי הר"ן דסוף כחצות הנ"ל שהבאתי: סעיף י"ז י"י פסו"ס. עיין לעיל סימן ז' סעיף ט'. ועיין ב"ח [סעיף ל"ד], דלענין מעשה ל"ע אם יש לפסול דיעבד, ע"ש. ובפסקי רקנ"ט סימן מ"ה הביא הירושלמי [שבוועות פ"ד ה"א] ודברי ר"י [כתובות כ"א ע"ב ד"ה הנח וב"ב צ' ע"ב ד"ה כגון] ומסקין, ורבינו שמתה הכשיר העדים הקרובים לדניינים, וכתב רי"א לענין מעשה לא ידענא מאי אידון ציה:

כ"י ש"ד: עיין לקמן סימן מ"ו סעיף כ"א ומה שכתבתי שם בס"ק [נ"ג]

יז ^(כא) העדים שקרובים זה לזה ^(כ"א) או שקרובים לדניינים ^(כ"א) פסולים.

צינונים ומקורות (כא) ה"ר"ף סנהדרין ח' ע"ב מדפי ה"ר"ף והל"ש שם פ"ג סי' ל"ב. ד"מ שם.

סעיף י"ז כו' או שקרובים לדניינים פסולים. והיינו טעמא משום דצעין עדות שאתה יכול להזימה, והדיינים לא יקבלו הזמה על קרוביהם. ועיין ד"מ [סעיף מ"א] שכתב בשם ר"י [במדכ"י סנהדרין ס' תרצ"ה] ונמוקי יוסף [שם י' ע"ב מדפי ה"ר"ף ד"ה מאחרין], דדניי ממונות לא צעין עדות שאתה יכול להזימה, ומה"ט מכשיר צעדים הקרובים לדניינים גם כשהעד הוא טריפה, ע"ש. וקילור כאן מור"ס משום דרבים חולקין עליהם. ועיין מה שכתבתי בהגד"מ [הגהות ד"פ אות ח] בשם מור"ס ז"ל:

הני מילי היכא דלא ידעי באיזה יום באו שעה דליכא עדות כלל כו', לא משמע כדבריו. דדוקא לומר דדוקא דניי קנסות מיירי התם, ואפילו לפי דבריו היינו דוקא לענין דרישה וחקירה, אבל מודה דבעלמא צעין עדות שאתה יכול להזימה דניי ממונות דו"ק. ולפיכך יזהר הדין לכתחילה שלא יחקור רק דין מרומה וכה"ג, דכיון דאינו צריך לזה למה יציא את הבעל דין לידי הפסד, דשמא יאמר אחד מהן איני יודע. ואל יטען לשון השר מקו"י במדכ"י פרק זה בורר [ס' הרצ"ו], ללמוד מדבריו דדוקא דניי נפשות צעין עדות שאתה יכול להזימה. אדרבה כשתדקק היטב מראה דס"ל דגם דניי ממונות צעין עדות שאתה יכול להזימה, ומה שכתב דיני נפשות, ר"ל דדניי נפשות אין עד הראיה נעשה דין וכמ"ש המוספות פ"ב דכחצות [ב"א ע"ב ד"ה הנח] ופרק הסובל שם [צ' ע"ב ד"ה כגון], ע"ש דוק. ומ"ש הרמב"ם פ"ב מהלכות עדות דקשה לשונו, דהא בפרק הנשרפין [סנהדרין ע"ה ע"א] אמרו סתם, כל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות, משמע בין צממון בין נפשות, דצממון ג"כ שייכא הזמה, וכן מראה מדברי הר"ן סוף פרק האשה שנאמרמלה [שם] כו', עכ"ל. ולפי דבריו הו"ל להקשות מכל הפוסקים הנ"ל ומש"ס דפרק זה בורר שהבאתי, ופסק הרמב"ם גופיה כן בריש פרק ג' מהלכות עדות [ה"ג], דעדות המכחשת זו את זו בחקירות פסולה אף דניי ממונות. אלא ודאי לא קשה מידי, דמה שכתב בהלכות רואה, אחי לאפקי דיני ממונות לענין חקירה, [לכתחילה לא צעין שמהא ראיה להזימה, דהא לכתחילה לא צריך דרישה וחקירה דניי ממונות משום נעילת דלת, וכמו שהבאתי לעיל דברי הרמב"ם סוף פרק י"ו מהלכות מלוה, וכמו שפירשתי לעיל דברי הר"ן גופיה והעיקור והנימוקי יוסף. אבל דיני נפשות בכל ענין צעין עדות שמהא ראיה להזמה. ואין ספק דאישמיתיה לבעל לחס משנה דברי הרמב"ם דסוף פ"ו מהלכות מלוה ולוה, ודברי הר"ן דסוף כחצות הנ"ל שהבאתי: סעיף י"ז י"י פסו"ס. עיין לעיל סימן ז' סעיף ט'. ועיין ב"ח [סעיף ל"ד], דלענין מעשה ל"ע אם יש לפסול דיעבד, ע"ש. ובפסקי רקנ"ט סימן מ"ה הביא הירושלמי [שבוועות פ"ד ה"א] ודברי ר"י [כתובות כ"א ע"ב ד"ה הנח וב"ב צ' ע"ב ד"ה כגון] ומסקין, ורבינו שמתה הכשיר העדים הקרובים לדניינים, וכתב רי"א לענין מעשה לא ידענא מאי אידון ציה:

ביאור הגר"א

סעיף י"ז לה. העדים. כתב הר"ן בסוף פרק ב' דכחצות [י"ב ע"ב מדפי ה"ר"ף] אע"ג דאידמי טעמא דהזמה בגמ' דילן כסנהדרין כ"ח א', מ"מ הדין דין אמת, ע"ש. וכן הוא בתוספתא [שם פ"ה ה"ג] וירושלמי [שם פ"ג ה"ט] הביאו ה"ר"ף [שם ח' ע"ב מדפי ה"ר"ף] ור"ש [פ"ג דסנהדרין שם] [ל"ב]: [ליקוט] העדים כו'. גמ' שם כ"ח א' ב' (ע"כ): לה. [ליקוט] או כו'. עיין מוס' דצ"ק (ל"ב) ז' ב' ד"ה כגון, שחולקים על זה, וכמ"ש כסנהדרין (כ"ז) [כ"ח] א' דהזמה ממקום אחר כו'. דלא כירושלמי [שם פ"ג ה"ט]. ועיין ר"ן פ"ב דכחצות [י"ב ע"ב מדפי ה"ר"ף ד"ה דכיון] (ע"כ):

פתחי תשובה

סעיף י"ז יא. שקרובים זה לזה. עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר זצ"ל [קמא] ס' צ"ד, שנסתפק באם קרובים זה לזה בקרובה דאישות, וראו עדות ואחר כך נתרחקו, אי מיקרי תחילתו בפסול, ד"ל כיון דבעת ראיה דלא נתכונו להעיד, היה ביד כל אחד לילך לבית דין ולהעיד והיה דינו כעד אחד, וכן בנתכונו להעיד להרא"ש וסיעתו דבעי דוקא הגדה בבית דין, א"כ כל זמן שלא הגידו שניהם היה ראוי לכל אחד להגיד לבית דין והיה דינו כעד אחד, אלא דבהעידו שניהם (היה) נתבטלה עדותן על ידי הגדה, ועתה דעדין לא העידו נשאר על כל אחד שם עד כשר, ויכולים עתה כשתרחקו להעיד ביחד, ונחשבים לבי' עדים. וכתב שלא מצא גילוי לדין זה, רק בהגהת אשר"י פ"ד דשבוועות סי' ט"ו כתב בפשיטות בהיפך דמיקרי תחילתו בפסול, ולא נקט לה אפילו דרך חידוש דין, רק דבא לחדש דאפילו הו' נשותיהן גוססין לא מיקרי תחילתו בכשרות, ודין זה צ"ע טובא. ומדברי תוס' שם [דף ל"ג ע"א] בד"ה קרובים בנשותיהם] אין ראיה, ד"ל דס"ל דקרובים בנשותיהן היינו קרובים להמלוה ולוה וכמ"ש בחורת חיים שם [ד"ה כגון]. ושוב כתב דיש להביא ראיה לדעת הג"א מסוגיא דסוטה דף כ"ד [ע"ב] דכוותה גבי שומרת יבם כו' [עיין מה שכתבתי בפ"ת לאה"ע סימן קס"ו סק"ו] ע"ש. ולכאורה נראה דמה דמספקא ליה לרבינו הגאון ז"ל הוא

דוקא בעדי ממון, דבזה שפיר י"ל דלא מיקרי תחילתו בפסול כיון דכל אחד בפני עצמו תחילתו היה ראוי להיות עד אחד, והיה מועיל עדותו דהיה קם לשבועה, אבל בעדי קדושין וכה"ג דעד אחד לאו כלום הוא רק בהצטרפות שני העדים יחד, וכיון שהיו קרובים או מיקרי תחילתו בפסול ולית ביה ספיקא כלל. אך א"כ נסתרה ראיית הגאון ז"ל מסוגיא דסוטה הנזכרת, דהא גם שם לענין עדות שקדמה שכיבת בעל, עד אחד לאו כלום הוא, ומאי ראיה לענין ממון, וצ"ע. שוב ראיתי בתשובת חתם סופר חלק חר"מ סי' ל"ז מבואר שם דחותנו הגאון רע"ק ז"ל הוציע לפניו ספיקו הנ"ל, והוא ז"ל השיב לו דבעיקר הסברא כיוון גם הוא בחידושי למסכת שבוועות. אך מה דמשמע מדבריו דגם בעדי קדושין מספקא ליה אינני שוה עמו. והעתיק מה שכתב בחידושי בענין זה, ושם תמה ג"כ על דברי הג"א הנ"ל דמנא ליה דין זה, ובסוף כתב, ומיהו משכחת לה באשה התובעת שאר וכסות, והוא מכחיש הקדושין והיא משביעה עידי קדושין, דבהא בוראי אי היו בשעת ראיה קרובים בנשותיהם, פסולים, דעד אחד בקדושין לאו כלום הוא. וכן בגירושין וכה"ג ע"ש: ומ"ש [המחבר] או שקרובים לדניינים, פסולים, עיין סמ"ע ס"ק כ"ז ובש"ך ס"ק (ט"ו) [י"ז], ועיין בתשובת נודע ביהודה [קמא] חלק אה"ע סימן ע"ב והובא קצת בפ"ת לאה"ע סימן י"א ס"ק ט"ז:

מכ"י, בדפוסים
הדיינים

סעיף י"ח כח אם הקהל מינו עדים כו'. עיין לקמן סוף סימן ל"ז
בסעיף כ"ג מדינים אלו. ולעיל סימן כ"ח סעיף כ"ג לענין קבלת עדות:
סימן ל' סעיף א' או רשע פסול להעיד ואפילו עד כשר כו'. לשון
הטור [סעיף א-ב] רשע פסול להעיד, שנאמר [שמות כ"ג א'] אל תשם ידך
עם רשע להיות עד חמס, ואפילו עד כשר
היודע במצורו שהוא רשע כו'. והוכחתי יח כ"ז

סעיף י"ח כח אם הקהל מינו עדים כו'. עיין לקמן סוף סימן ל"ז
בסעיף כ"ג מדינים אלו. ולעיל סימן כ"ח סעיף כ"ג לענין קבלת עדות:
סימן ל' סעיף א' או רשע פסול להעיד ואפילו עד כשר כו'. לשון
הטור [סעיף א-ב] רשע פסול להעיד, שנאמר [שמות כ"ג א'] אל תשם ידך
עם רשע להיות עד חמס, ואפילו עד כשר
היודע במצורו שהוא רשע כו'. והוכחתי יח כ"ז

יח כ"ז אם הקהל מינו עדים ותקנו שלא ישוה
שום עדות זולתם כשרים להעיד אפילו

לקרוביהם כיון שקבלום עליהם (י"ח) ועיין לקמן סימן ל"ז סעיף כ"ב.

הגה (א) אל תשם עדים זעיר אין כונתם שיעידו לפסולים (י"ח) וכן דיינים הממונים זעיר לא ידונו לקרוביהם וכן נוהגין.

סימן ל'ד

עדים הפסולים מחמת עבירה

ובו ל"ה סעיפים

א (א) רשע פסול לעדות (ב) ואפילו עד כשר שיוודע בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירים רשעו אסור לו להעיד

ציונים ומקורות (כ) טור סעיף מ' נסח הראשון בתשובה כלל ו' סי' ט"ו. (ג) עיין ד"מ סימן כ"ג סעיף א' (ד) ריב"ש סימן ש"ה. ד"מ סס.
(ה) תוספת הסמ"ע.

טורי זהב

סימן ל'ד בשם מהר"י. בטור [סעיף ב'] ואפילו עד כשר היודע בחבירו
שהוא רשע. כתב הב"י, ותמהני על רבינו אמאי לא מפיק ליה מדבר שקר
תרחק. וי"ל תמיהתו, דהרמב"ם ז"ל [פ"י מעדות ה"א] הבין דהגמ' מיירי
היכא שכבר העיד הרשע בפני בית דין והעד כשר אינו בא עמו בחברה
לבית דין, אפ"ה אסור משום מדבר שקר. אבל היכא שבא עם הרשע
בחברה אחת לב"ד, זה לא נפקא מדבר שקר אלא מפסוק החמור ממנו
דהיינו אל תשם ידך עם רשע, שהוא בלאו שעניינו אל תסייעו להיות אתו
עמו עד, בין שראו המעשה יחד בין שלא ראו המעשה יחד. ע"כ מהר"י:

בשם מהרש"ק. בב"י [מחורש י']. ד"ה כתב המרדכי [סנהדרין סי' תרצ"ה]
וכו', עד משמע מהכא דטריפה וכו', ובדרכי משה [סעיף מ"א] כתב,
דוקא בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות אפשר שכשר להעיד, ואף
להפוסקים בדדיני ממונות בעי ג"כ עדות שאתה יכול להזימה, מ"מ
יכולים להיות אותם ולחייבם ממון, שהרי גם לנפשות איתא פלוגתא
בפרק הנשרפים [סנהדרין ע"ח ע"א]. ואין זה מוכרח דאפשר דשם איירי
[ד]כשהעידו לא היה טריפה, ועיין בכסף משנה פ"כ מהלכות עדות דין ו'
וצ"ע. ע"כ מהרש"ק:

ביאור הגר"א

סעיף י"ח לו. אם הקהל כו'. שם [סנהדרין] כ"ד א' נאמן כו'. לו. אבל
אם כו' וכן דיינים. שם כ"ג א' נערכאות שנסמך, ופירשו נשחמסו רבים
עליהם, וכמ"ש לעיל בסימן ח' סעיף א' בהג"ה, ומן שם נמנהי' אימתי בזמן
שמצא כו' וה"ה לעדים:

סעיף י"ח ס. טור [סעיף מ'] נסח משניות אבן הר"ש כלל ו' סי' (י"ט) [ט"ו].
סימן ל' סעיף א' א. פשוט נצ"ק דף ע"ב ע"ג וסנהדרין דף (כ"ח)
[כ"ז] ע"ה, וילף לה מקרא [שמות כ"ג א'] אל תשם ידך עם רשע וגו'.
ג. נרימא שנועות דף ל' ע"ג:

באר היטב

סעיף י"ח יח. הקהל. עיין לקמן סימן ל"ז סעיף כ"ג מדינים אלו, ולעיל סימן כ"ח
סעיף כ"ג לענין קבלת עדות ע"ש [סמ"ע סק"ז]:
וכדלעיל סעיף י"ג גבי עדות, ע"ש ופשוט הוא:

סעיף י"ח יח. הקהל. עיין לקמן סימן ל"ז סעיף כ"ג מדינים אלו, ולעיל סימן כ"ח
סעיף כ"ג לענין קבלת עדות ע"ש [סמ"ע סק"ז]:

סימן ל'ד סעיף א' א. אסור לו להעיד עמו. עיין בתשובת חות יאיר בסוף הספר בהשמוטות [נמצא בסי' ט"ו בדי"ה האמנם] שכתב, דצ"ע לדינא אם ראובן
מבקש מלוי שיעיד לו נגד שמעון עדות אמת, רק שלוי יודע שפסול הוא מחמת נגיעה או קורבה או מחמת עבירה רק שהבית דין לא ידעו, אם רשאי
להעיד. ובמחמת עבירה צ"ע יותר כי איך יעשה, אף אם יפרסם קלנו, אין אדם משים עצמו רשע, לכן אם לא יגיד עובר. וא"ת הלא ק"ו הוא ממש
רו"ל [שבעות ל' ע"ב] מקרא [שמות כ"ג ד] דמדבר שקר תרחק, שלא יצטרף עם חבירו שיוודע בו שהוא רשע להעיד, וא"כ ק"ו ביודע בעצמו, ע"כ נפרש
שם שר"ל לא יצטרף עמו להיות אצל הדבר לעד או לחתום שטר, ובוזה אפשר דק"ו אם יודע בעצמו, ובכ"ה ג' נמי מיירי חזרה דמועלי שבועות דלקמן
סעיף ל"ג, משא"כ אם כבר ראה וזה מבקש ממנו שיעיד, עכ"ל. ועיין בקצוה"ח לעיל סימן כ"ח באמצע סק"ח מה שכתב בשם אחי בזה. ועיין
באורים לעיל סימן כ"ח סק"ג שהביא דברי החות יאיר הנ"ל בקצרה וכתב עליו וז"ל, נראה דאם הוא פסול משום קורבה ודאי דלא יעיד (או) [אלא]
יבוא ויגיד לב"ד קרוב אני, אבל מחמת עבירה כיון דאין יודע אלא לו, הרי אין אדם נפסל על פי עצמו. ועוד, הטעם דפסול רשע להעיד הוא (ונחשב)
[ונחשב] להעיד שקר, וא"כ הוא דיודע בנפשו דהאמת אתו למה לא יעיד, וכן הטעם בפסול מחמת נגיעה, דכל (ה)טעם הפסול רדיע שקר, וא"כ הוא
שיוודע בעצמו שהאמת אתו למה לא יעיד, ועיין לקמן בסימן ל"ז [בהג"ה סעיף י"ז ובתומים סק"א] אם הנוגע יכול להעיד לחובה, עכ"ל. ובנתיבות המשפט
שם [מש"א סק"א] הסכים עם האורים בדין הפסול מחמת קורבה וגם בדין הפסול מחמת עבירה, אך בענין פסול מחמת נגיעה חולק עליו, וכתב דאם
יודע בעצמו שהוא נוגע לא יעיד כו', ע"ש. ועיין בתשובת חתם סופר חלק יו"ד סי' י"א הובא בפ"ת ליו"ד סימן ב' [סק"ג] [סק"ד] ע"ש: ב. להעיד
עמו. עיין בספר ברכי יוסף אות ד' שכתב, נראה דלכאורה ולהעיד יחיד שפיר דמי לחייבו שבועה, ומיהו אם בשעת ראיה נתכוון הוא והפסול להעיד,
הוא פלוגתא דרבנן דאם בטל עדות הכשר נמי, כמבואר בסימן ל"ז [סעיף א'] ע"ש. וכתב עוד [אות ה'] וז"ל, אם זה הפסול הוא שעבר עבירה דרבנן
וזה הכשר יודע בו, אפשר דיוכל לבוא ולהעיד עמו, דהא מבואר לקמן [סכ"ג] דעבר עבירה דרבנן צריך הכרזה, וקודם שהכריזו עליו עדותו כשרה,
וכתב הרמב"ם [פ"א מעדות ה"ן] כדי שלא לאבד זכות העם שלא ידעו שהוא פסול. הרי דאף שנודע לבית דין שפסול מדבריהם, כל שלא הוכרו מקבלין
עדותו, ה"ה דהכשר יכול לבוא ולהעיד עמו אף שהוא יודע שהוא פסול שהרי לא הוכרו כו'. ונכתב באות ו', מיהו יש להסתפק אם עבר עבירה
דאורייתא שאין בה מלקות ולא מיפסל מדאורייתא לדעת הרמב"ם [שם פ"ה ה"ב] ומרן [סעיף ב'] וסיעתם, ופסול מדרבנן ולא בעי הכרזה כמו שכתבו
האחרונים [עיין להלן סק"ז], וזה הכשר הוא לבדו יודע בו, אי שרי להעיד עמו או דילמא אסור מדרבנן, כיון דאידך פסול מדרבנן ולא בעי הכרזה, ואילו
ידעו בו תיכף היה פסול מדרבנן, עכ"ל. ולעד"נ לכאורה לפי מ"ש הש"ך סק"ג בטעם הרב דאסור להעיד עמו אע"פ שהענין אמת, כיון דקיי"ל
דשלשה עדים שהעידו ונמצא אחד מהם קרוב או פסול בטלה כל העדות, ואף שנשארו ב' עדים כשרים מ"מ גזירת הכתוב הוא כו', ע"ש. לפי"ז הכא
דאידך הוא רק פסול מדרבנן לא שייך טעם זה, דהא כתב בתשובת נודע ביהודה תניינא חלק אה"ע סי' ע"ו [ד"ה ולדעת ב"ן] בשם תשובת בית יוסף דיני
קדושין סימן י', דפסול מדרבנן לא אלים פסולו לפסול הכשר שעמו כו', וכ"כ בכנסת הגדולה בשמו לקמן ריש סימן ל"ז בהגה"ט אות ד' ע"ש. אכן
בתומים שם סוף סק"ק י"א חולק על זה, ויובא בדברינו שם סק"ק א', ע"ש וצ"ע:

חידושי רעק"א

סימן ל'ד סעיף א'. רשע פסול. נ"ב, מי שיוודע בעצמו שעבר עבירה נמסר והוא פסול לעדות והכ"ז אין ודעין מפסולו, אסור לו להעיד אפילו עדות אמת. משניות חות יאיר בהשמוטות [נמצא]
בסי' ט"ו בדי"ה האמנם. מי שחמס כמה פעמים לבעל דמו שחם יעשה לו קץ וכן ימיר דמו, עיין משניות מהרי"ל ח"ג סי' ו'. שם. פסול לעדות. נ"ב, אין מחמירין בדין הנכנסת מי שיוודע שהעד
פסול להעיד שנוא ויעיד, עיין לקמן סימן ט"ז סעיף ו', אל תוכל להסירם מי שיוודע להסירם עמו. משניות הראש"ה ח"ג [שם עמודים] סי' י"ט:

א. אע"פ שהוא עדות אמת. *נע"ג דין זה, שהוא רחוק מסכנה שידוע שהענין אמת ולא יעיד בשביל שהשני פסול. ואי לאו רש"י [שבועות ל' ע"ב ד"ה שלא יצטרף] ורמב"ם [המובא בצינים אות א'] וטור [סעיף ב'] והמחבר, הייתי מפרש הגמ' [דמירין] (ד) לענין להצטרף לנחמיה לראות העדות.

ואפשר דרש"י ורמב"ם וטור והמחבר מיירי שאין העדות מועיל רק כשהם שנים אע"פ שהענין הוא אמת, כגון עדי קדושין שהמקדש צפני עד אחד אין חוששין לקדושי אפילו שיהיה מודים בדבר, וכגון המוכר שדה צעדים, דאינו גובה ממשעבדי אלא דוקא כשמכרו לו צפני שני עדים, אבל צפני עד אחד לא אע"פ שהענין הוא אמת, וכה"ג. או אפשר דמיירי כפשוטו ויש לקרב הדין אל הסכנה, דכיון דק"ל דשלשה עדים שהעידו ונמצא אחד מהן קרוב או פסול בטלה כל העדות כולה, (וכדלעיל) [ובדלקמן] סימן ל"ו [סעיף א'], א"כ אף שגארו שני עדים כשרים, מ"מ גזירת

אורים סק"א

הכחוש הוא כשיש עד אחד פסול בטלה כל העדות, *א"כ ה"נ אע"פ שהענין אמת גזירת הכחוש הוא כיון שיש עד פסול העדות בטלה ואסור להעיד אצור החכמה: עמו, ודו"ק:

ביאור הגר"א

סימן לד סעיף ב' א. איזהו כ' שחייבים כ' ואצ"ל כ'. ששניהם נקראין רשע צחורה, וכמנ"ל סימן כ"ו סעיף ב' ע"ש [סקי"ד]: (*ליקוט) איזהו רשע כ'. דוקא לאו שיש בו מעשה שלוקין עליו, העשוי [אות ק' קבלת עדות] נכס פסוק הר"ף. ב. עבר עבירה. כן משמע מלשון הרמב"ם דלעיל [פ"י מעדות ה"ב]. וס' [סנהדרין המוכר בבאה"ג אות ד' כ"ז ע"ב] עני מר ארנטיס נכמפיא, [משמע] דוקא. ודייק ממנו [שם כ"ד ע"ב] דמן והמלוה כריצית, ואמרינן גר"ה כ"ז [נ"א] דמתי, לא מפסלי אלא מדרבנן. וקשה קושית חוס' דשם [ד"ה אלו], על כן כח דוקא מלקות. וצריכיה *הוא יתקן לעשה, כמ"ש בפרק איזהו נשך [פ"ג א'] ונחמיה [ו' ב'] ופי' אחיך עמך כ', ואי עבד לא מהי:

מכת"י

עיי' הערות הרמ"ג

פתחי תשובה

ג. עדות אמת. עיין באר היטב [סק"א] ובאר הגולה [אות ב']. ועיין בתשובת בית יעקב ט' קל"ד מ"ש בזה. ועיין בתשובת זכרון יוסף חלק ח"מ [סוף] סי' י"א: סעיף ב'. כל שעבר עבירה כ'. עיין בתשובת שבות יעקב ח"ג סי' קמ"ז שכתב דפשוט דמי שהרג נפש בשגגה כשר לכל עדות אף קודם שעשה תשובה, ומה דאיתא באו"ח סימן נ"ג סעיף ה' בהג"ה מי שעבר עבירה בשוגג כגון שהרג נפש בשוגג וחזר בתשובה מותר להיות ש"ץ. דמשמע דאם לא עבד תשובה פסול להיות ש"ץ, אין ללמוד מזה לענין כשר. והרי מבואר להדיא במתני' פ"ב דמכות [י"א ע"ב] רוצה שגלה לעיר מקלטו אין יוצא משם לעולם לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון כ', ע"ש: ה. שאין בו מלקות. עיין בתומים סק"א שכתב, נראה דכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דקיי"ל [ושבת ק"ד ע"א] דאין לוקין עליו, מ"מ נפסל, דזהו אינו לקלות האיסור רק לחומר האיסור, וכמו כן לאו הניתק לעשה כ', אבל לאו שאין בו מעשה דקיי"ל [פסחים פ"ד ע"א] דאין לוקין עליו, והוא לקלות הענין הואיל ולא עבד מעשה, כזו לא נפסל מן התורה כ', ע"ש ובנה"מ [משנה"א סק"א]. גם בספר ברכי יוסף אות ט' כתב בעבר על לאו שאין בו מעשה, לכאורה יש מקום לצדד דאף לדעת הרמב"ם פסול מדאורייתא, וכן צידד מהרי"מ [ח"ב] אה"ע סימן (כ"ג) [מ"ג] והרב כנה"ג הגב"י אות כ"ה. וכ"כ בביאור מהר"ר אורי כ"ז דמשמע מדברי הדרכי משה [סעיף ה'] דלאו שאין בו מעשה פסול מדאורייתא. אמנם נראה דעיקרן של דברים דלדעת הרמב"ם אינו פסול מן התורה רק מדרבנן, וכן נראה הסכמת מהרי"מ, וכן בדין כיון דהרי"ף בתשובה [בילגויי סי' י'] כתב בהדיא דלא מפסיל על לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו חוץ מנשבע כ', מסתמא הכי הוא דעת הרמב"ם. וכן הסכימו להלכה הרב כנה"ג עצמו בתשובה שבספר עדות ביעקב סי' י"ז והרב עדות ביעקב שם סי' י"ח, וכ"כ בתשובת חוט השני סי' י"ח ע"ש. ועיין בתשובת בית שמואל אחרון [סי' י"ח] (נח"מ סי' י"ח), בענין הא דקיי"ל [ויבמות ה' ע"א] אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, אם עבר ועשה העשה במקום ל"ת ועשה, אי פסול לעדות מדאורייתא או רק מדרבנן, וכתב דזה תלוי בפלוגתא, שדעת התוס' בחולין דף קמ"א ע"א ד"ה לא] בשם ריב"א דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אין חייב מלקות, דהלאו נדחה מפני העשה ולא נשאר רק עשה, ולפי"ז כיון דאין בו מלקות פסול רק מדרבנן. אבל דעת המשנה למלך פ"א מהלכות שופר [ה"ד] באם יש עשה אלים הלא תעשה ולא דחי אף הלי"ת לחוד וחייב מלקות, א"כ פסול מדאורייתא, והאריך שם להוכיח שגם דעת רש"י ז"ל [ב"מ ל"ב ע"א ד"ה אבידה עשה] כהריב"א, וא"כ להלכה יש לפסוק דאינו פסול רק מדרבנן. עכ"ד ע"ש. והנה מה שכתב בהמל"מ פ"א מהלכות שופר דעתו דלא כהריב"א, תמיחני, דלא נמצא שם כן רק שנסתפק בדבר יעו"ש. ויותר היה לו להביא דברי הרמב"ם פ"ג מהלכות נדרים דין ו' שכתב, כיצד חלות הנדרים על דבר מצוה, האומר הרי המצה בלילי הפסח אסורה עליו הרי ישיבת הסוכה בחג הסוכות כ', ואם אכל או ישב או נטל לוקה. וכתב הרא"ה בספר החינוך פרשת יתרו סי' (ל"ב) [ל' הא דלא אמרינן בזה אתי עשה ודחי לא תעשה, משום דבנדרים איכא לא תעשה ועשה לא יחל דבר ככל היוצא מפיו עשה, ע"ש]. הרי מבואר דס"ל להרמב"ם דלא כהריב"א הנ"ל. ועיין בזה בשע"מ [בהלכות נדרים] שם, ובתשובת נודע ביהודה [חלק ח"מ ת"ל] [אור"ח תניא סי' קל"ה] ובתשובת חמדת שלמה חלק אור"ח סי' ט"ו [אות כ"ז-ל'] מה שהאריך בדברי ריב"א הנ"ל. ובעיקר הדין לענין עדות, נראה לע"ד לכאורה דבכה"ג כשר לעדות אף מדרבנן, משום דסובר מצוה קעבד, דוגמת מ"ש לקמן סעיף ד' וצ"ע, ועיין עוד בתשובת בית שמואל אחרון [ח"מ] שם סי' כ' שפלפל בדברי האורים ותומים הנ"ל בענין אם עבר על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ובענין לאו הניתק לעשה ע"ש. ועיין בנתיבות המשפט [משנה"א סק"א] שכתב דאם ביטל מצוות עשה נ"ל מוכח מכמה דוכתי דלא נפסל לעדות עד שיעבור בקום ועשה או שהוא פורק עול לגמרי, ע"ש. וכ"כ בתשובת חוט השני סי' י"ח והביאו בספר ברכי יוסף אות י', דלא אשכחן בשום דוכתא שהמונע מן עשיית סוכה או לולב שיפסל אפילו מדרבנן, ע"ש: ה. פסול מדרבנן. עיין בספר ברכי

עמו *אף על פי שהיא עדות *אמת ב^א ואצ"ל עד כשר שהוא יודע בעדות לחבירו וידע שהעד השני שעמו עד שקר שאסור לו להעיד.

ב 'איזהו רשע כל שעבר עבירה *שחייבים עליה מלקות ואין צריך לומר אם חייבים עליה מיתת בית דין לא שנא *אם עבר לחיובון לא שנא *אם עבר להכעיס.

ג *עבר עבירה שאין זה מלקות פסול מדרבנן.

צינים ומקורות סימן לד ה. לשון רמב"ם רפ"י מעדות. ג. רבינו יוחנן משרים י"ב פ"ד. ד"מ ד'. ממהדרות שנג' שס"ז ואילך, גרשם בראש הקטע: ה"ה.

ג. שחייבים עליה מלקות כ'. מפני שהמורה קראה להני רשע, דכתיב [דברים כ"ה ב'] והיה אם כן הכות הרשע, ומייני כרימות ככלל חייבי מלקות נינהו, וכתיב [במדבר ל"ה ל"א] אשר הוא רשע למוות:

באר הגולה

*. [נכח הש"ך [סק"ג] שצריך עיון גדול דין זה שהוא רחוק מסכנה שידוע שהענין אמת ולא יעיד, והעלה דכיון דק"ל דג' עדים שנמצא אחד מהם קרוב או פסול בטלה כל העדות אף שגארו ב' כשרים, הלא נמי אע"פ שהענין אמת גזירת הכחוש כיון שיש עד פסול העדות בטילה ואסור להעיד]. סעיף ב' ג. טור [סעיף ג'] והרמב"ם בפ"י מהלכות עדות [ד"ו ב'], וביאר שם שהרי המורה קראה למחוייב מלקות רשע שנאמר [דברים כ"ה ב'] והיה אם כן הכות הרשע, ובכללם חייבי כרימות. ד. פשוט לכו"ע סנהדרין דף כ"ז ע"א. ה. כאמ"י שם דאפסוקא הילכתא כוותיה דלא צענין רשע דמס. וזו אמת מהלכות יע"ל ק"ג: דהלכתא כוותיה.

באר היטב

סימן לד סעיף א' א. אמת. הש"ך [סק"ג] כתב דין זה הוא רחוק מהסכנה, וע"ש מה שמשייב צוה. *ולי נראה דדמי דין זה לא למ"ש בסיון כ"ה סעיף ג', דעד אחד יודע עדות נכחי נגד ישראל, שאינו רשאי להעיד דנייהס במקום שמוציא על פי עד אחד אע"פ שידוע שהוא אמת, וס"ל דכוותיה ודו"ק: ב. שקר. פירוש, שאינו יודע מעדות זה כלל, והרשע מיירי שהוא יודע בדבר, רק שהוא רשע מזל אחר. סמ"ע [ס"ס א-ב]:

עדות, דשאני ש"ץ דצריך להיות פרקו נאה, משא"כ לעדות כל שאינו רשע כשר. והרי מבואר להדיא במתני' פ"ב דמכות [י"א ע"ב] רוצה שגלה לעיר מקלטו אין יוצא משם לעולם לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון כ', ע"ש: ה. שאין בו מלקות. עיין בתומים סק"א שכתב, נראה דכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דקיי"ל [ושבת ק"ד ע"א] דאין לוקין עליו, מ"מ נפסל, דזהו אינו לקלות האיסור רק לחומר האיסור, וכמו כן לאו הניתק לעשה כ', אבל לאו שאין בו מעשה דקיי"ל [פסחים פ"ד ע"א] דאין לוקין עליו, והוא לקלות הענין הואיל ולא עבד מעשה, כזו לא נפסל מן התורה כ', ע"ש ובנה"מ [משנה"א סק"א]. גם בספר ברכי יוסף אות ט' כתב בעבר על לאו שאין בו מעשה, לכאורה יש מקום לצדד דאף לדעת הרמב"ם פסול מדאורייתא, וכן צידד מהרי"מ [ח"ב] אה"ע סימן (כ"ג) [מ"ג] והרב כנה"ג הגב"י אות כ"ה. וכ"כ בביאור מהר"ר אורי כ"ז דמשמע מדברי הדרכי משה [סעיף ה'] דלאו שאין בו מעשה פסול מדאורייתא. אמנם נראה דעיקרן של דברים דלדעת הרמב"ם אינו פסול מן התורה רק מדרבנן, וכן נראה הסכמת מהרי"מ, וכן בדין כיון דהרי"ף בתשובה [בילגויי סי' י'] כתב בהדיא דלא מפסיל על לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו חוץ מנשבע כ', מסתמא הכי הוא דעת הרמב"ם. וכן הסכימו להלכה הרב כנה"ג עצמו בתשובה שבספר עדות ביעקב סי' י"ז והרב עדות ביעקב שם סי' י"ח, וכ"כ בתשובת חוט השני סי' י"ח ע"ש. ועיין בתשובת בית שמואל אחרון [סי' י"ח] (נח"מ סי' י"ח), בענין הא דקיי"ל [ויבמות ה' ע"א] אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, אם עבר ועשה העשה במקום ל"ת ועשה, אי פסול לעדות מדאורייתא או רק מדרבנן, וכתב דזה תלוי בפלוגתא, שדעת התוס' בחולין דף קמ"א ע"א ד"ה לא] בשם ריב"א דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אין חייב מלקות, דהלאו נדחה מפני העשה ולא נשאר רק עשה, ולפי"ז כיון דאין בו מלקות פסול רק מדרבנן. אבל דעת המשנה למלך פ"א מהלכות שופר [ה"ד] באם יש עשה אלים הלא תעשה ולא דחי אף הלי"ת לחוד וחייב מלקות, א"כ פסול מדאורייתא, והאריך שם להוכיח שגם דעת רש"י ז"ל [ב"מ ל"ב ע"א ד"ה אבידה עשה] כהריב"א, וא"כ להלכה יש לפסוק דאינו פסול רק מדרבנן. עכ"ד ע"ש. והנה מה שכתב בהמל"מ פ"א מהלכות שופר דעתו דלא כהריב"א, תמיחני, דלא נמצא שם כן רק שנסתפק בדבר יעו"ש. ויותר היה לו להביא דברי הרמב"ם פ"ג מהלכות נדרים דין ו' שכתב, כיצד חלות הנדרים על דבר מצוה, האומר הרי המצה בלילי הפסח אסורה עליו הרי ישיבת הסוכה בחג הסוכות כ', ואם אכל או ישב או נטל לוקה. וכתב הרא"ה בספר החינוך פרשת יתרו סי' (ל"ב) [ל' הא דלא אמרינן בזה אתי עשה ודחי לא תעשה, משום דבנדרים איכא לא תעשה ועשה לא יחל דבר ככל היוצא מפיו עשה, ע"ש]. הרי מבואר דס"ל להרמב"ם דלא כהריב"א הנ"ל. ועיין בזה בשע"מ [בהלכות נדרים] שם, ובתשובת נודע ביהודה [חלק ח"מ ת"ל] [אור"ח תניא סי' קל"ה] ובתשובת חמדת שלמה חלק אור"ח סי' ט"ו [אות כ"ז-ל'] מה שהאריך בדברי ריב"א הנ"ל. ובעיקר הדין לענין עדות, נראה לע"ד לכאורה דבכה"ג כשר לעדות אף מדרבנן, משום דסובר מצוה קעבד, דוגמת מ"ש לקמן סעיף ד' וצ"ע, ועיין עוד בתשובת בית שמואל אחרון [ח"מ] שם סי' כ' שפלפל בדברי האורים ותומים הנ"ל בענין אם עבר על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ובענין לאו הניתק לעשה ע"ש. ועיין בנתיבות המשפט [משנה"א סק"א] שכתב דאם ביטל מצוות עשה נ"ל מוכח מכמה דוכתי דלא נפסל לעדות עד שיעבור בקום ועשה או שהוא פורק עול לגמרי, ע"ש. וכ"כ בתשובת חוט השני סי' י"ח והביאו בספר ברכי יוסף אות י', דלא אשכחן בשום דוכתא שהמונע מן עשיית סוכה או לולב שיפסל אפילו מדרבנן, ע"ש: ה. פסול מדרבנן. עיין בספר ברכי